

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

Právní postavení svědka ve správním právu

Jan Vopálka

Bakalářská práce
2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jan VOPÁLKA**

Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**

Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Právní postavení svědka ve správním právu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Úvod

I.1. Svědek

I.2. Svědek v občanskoprávním řízení

I.3. Svědek v trestním řízení

I.4. Svědek ve správním řízení

II. Svědek ve správním řízení v podmínkách Hradce Králové

Závěr

Rozsah grafických prací: -
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

HENDRYCH, Dušan a kol.: Správní právo: obecná část. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-442-2.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád. Praha: Linde Praha a. s., 1996. ISBN 80-7201-008-5.

ŠROMOVÁ, Eva: Správní řízení od A do Z. Jihlava: Nakladatelství ANAG, 2007. ISBN 978-80-7263-398-2.

TUREČEK, Josef a kol.: Světové dějiny státu a práva ve starověku. Praha: Orbis, 1963. ISBN 11-059-63.

VANĚČEK, Václav: Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945. Praha: Orbis, 1976. ISBN 11-087-75.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Milan Krupař**
Ústav veřejné správy a práva

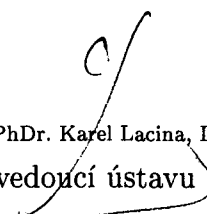
Datum zadání bakalářské práce: **30. června 2008**

Termín odevzdání bakalářské práce: **1. května 2009**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

prof. PhDr. Karel Lacina, DrSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 2. února 2009

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 29.4.2009

Jan Vopálka

Poděkování:

Touto cestou bych chtěl poděkovat všem, kteří mi svým přispěním a trpělivým a tolerantním přístupem pomohli k vytvoření této práce.

Zvláštní poděkování patří panu JUDr. Milanu Krupařovi za odborné vedení, poskytnuté rady a pomoc při zpracování.

ANOTACE

Práce je věnována historickému vývoji práva a soudního řízení. Dále se zabývá postavením svědka v jednotlivých druzích řízení – civilním, trestním a správním.

KLÍČOVÁ SLOVA

Svědék, soudní řízení, správní řízení, správní právo, vývoj práva

TITLE

Legal capacity of witness in the administrative law

ANNOTATION

The work deals with a historical progression of law and process. It deals with the problems of legal capacity in single kinds of process – civil trial, criminal suit and administrative procedure.

KEYWORDS

Witness, process, administrative procedure, administrative law, progression of law

---

Obsah:

Úvod:	10
VŠEOBECNÁ ČÁST	
1 Historický vývoj práva a postavení svědka v něm	11
1.1 Starověké státy	11
1.1.1 Indie.....	11
1.1.1.1 Prameny práva	12
1.1.1.2 Organizace soudnictví	12
1.1.1.3 Soudní proces	13
1.1.2 Egypt	13
1.1.2.1 Prameny práva	14
1.1.2.2 Organizace soudnictví	14
1.1.2.3 Soudní proces	15
1.1.3 Mezopotámie.....	15
1.1.3.1 Prameny práva	16
1.1.3.2 Organizace soudnictví	17
1.1.3.3 Soudní proces	17
1.1.4 Izrael.....	17
1.1.4.1 Prameny práva	18
1.1.4.2 Organizace soudnictví	19
1.1.4.3 Soudní proces	19
1.1.5 Starověké Řecko.....	20
1.1.5.1 Prameny práva	20
1.1.5.2 Mykénské Řecko	21
1.1.5.3 Homérské Řecko.....	21
1.1.5.4 Rané Řecko.....	22
1.1.5.5 Klasické Řecko	22
1.1.5.6 Helénistické Řecko.....	23
1.1.6 Starověký Řím.....	24
1.1.6.1 Doba královská.....	24
1.1.6.2 Doba římské republiky	25
1.1.6.3 Prameny práva za republiky	25

1.1.6.4	Doba císařství – principátu	26
1.1.6.5	Doba císařství - dominátu	27
1.1.6.6	Prameny práva za císařství	27
1.1.6.7	Corpus Iuris Civilis.....	28
1.1.6.8	Soudní proces	29
1.1.6.9	Civilní proces.....	29
1.1.6.10	Trestní proces	30
1.2	Středověký český stát.....	31
1.2.1	Období předstátní	31
1.2.2	Feudalismus.....	32
1.2.2.1	Raně feudální stát a právo	32
1.2.2.2	Prameny práva	32
1.2.2.3	System práva	33
1.2.2.4	Zemské právo a jeho prameny.....	33
1.2.2.5	Zvláštní práva a jejich prameny	34
1.2.2.6	Organizace soudnictví	35
1.2.2.7	Řízení na zemských soudech.....	36
1.2.2.8	Procesní strany.....	37
1.2.2.9	Přelíčení (Líčení pře).....	37
1.2.2.10	Odklad přelíčení	37
1.2.2.11	Tortura při výslechu	38
1.2.3	Období absolutistické monarchie.....	38
1.2.3.1	Prameny práva	38
1.2.3.2	Organizace soudnictví	39
1.2.4	Vývoj soudního řízení za absolutismu	40
1.2.4.1	Organizace soudnictví	40
1.2.4.2	Důkazy.....	41
1.2.5	Kapitalismus v českých zemích (1848 – 1918).....	41
1.2.5.1	Prameny práva	41
1.2.5.2	Organizace soudnictví	42
1.2.5.3	Trestní řízení.....	42
1.2.6	Československý stát v letech 1918 - 1960	42
1.2.6.1	Organizace soudnictví	43

PROCESNÍ ČÁST

2	Základní pojmy a kategorizace.....	44
3	Svědék	45
4	Svědék v občanskoprávním řízení	46
4.1	Občanskoprávní řízení	46
4.2	Druhy civilního procesu.....	46
4.3	Zásady civilního procesu.....	47
5	Svědék v trestním řízení	48
5.1	Trestní řízení	48
5.2	Zásady trestního řízení	49
5.3	Svědék.....	50
5.3.1	Povinnost svědčit	50
5.3.2	Právo odepřít výpověď.....	50
5.3.3	Předvolání a předvedení.....	51
5.3.4	Výslech.....	51
5.3.5	Utajení svědka.....	52
5.3.6	Zvláštní ochrana	53
5.3.7	Svědečné	54
6	Svědék ve správním řízení.....	54
6.1	Správní řízení	54
6.2	Zásady správního řízení	55
6.3	Subjekty správního řízení.....	57
6.4	Svědék.....	57
6.4.1	Předvolání	57
6.4.2	Předvedení.....	58
6.4.3	Důkazní řízení	59
6.4.4	Svědecká výpověď	59
6.4.5	Křivá výpověď	60
6.4.6	Postup svědecké výpovědi	60
7	Svědék ve správním řízení v podmínkách Hradce Králové	61
	Závěr:.....	66
	Seznam použité literatury	67
	Internetové zdroje	69
	Seznam použitých právních předpisů:	70

Seznam obrázků:.....	71
Seznam tabulek:.....	72
Seznam příloh:.....	73

Úvod:

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolil právní postavení svědka ve správním právu. Problematika této části práva je velmi rozsáhlá. Postavení svědků a dalších účastníků soudních sporů, jakožto i soudní řízení samotné, prošly v minulých staletích a tisíciletích obrovskými změnami. Ve své práci se snažím popsat jejich dějinný vývoj, na našem území až do dnešních dnů.

Má práce je rozdělena do dvou hlavních částí, všeobecné a procesní. V části všeobecné popisují vývoj právního prostředí v nejrozvinutějších a nejvyspělejších civilizacích starověku a dále na našem území od dob středověku. První dvě kapitoly procesní části se zabývají základními pojmy a rozdělením práva občanského, trestního a správního. Další tři kapitoly jsou věnovány popisu vlastností jednotlivých druhů soudních řízení (civilního, trestního a správního) a postavení svědků v nich. V kapitole poslední se snažím nastínit některé ze statistik přestupkového řízení ve svém rodném městě Hradci Králové.

Cílem všeobecné části je popis historického vývoje práva a právní kultury některých starověkých a středověkých státech. Cílem části procesní je rozdělení práva občanského, trestního a správního a jejich bližší charakteristika. Dále je to soupis práv a povinností, které svědkům vznikají v souvislosti s jejich úlohou v jednotlivých druzích soudního řízení.

VŠEOBECNÁ ČÁST

1 Historický vývoj práva a postavení svědka v něm

1.1 Starověké státy

Největšího rozmachu dosáhly první vyspělé civilizace právě v dobách starověku. S jejich rozvojem docházelo i k vývoji mnoha vědních disciplín, mezi něž patřilo i právo. Jeho vlastnosti a znaky závisely na mnoha faktorech, na kultuře, na politických a ekonomických poměrech v zemi, i na celkové vzdělanosti a vyspělosti národa. Rozvoj práva a soudního řízení byl v jednotlivých státních útvarech rozdílný. Mezi civilizace, kde právo dosáhlo relativně vysoké úrovně rozvoje, patří Indie, Egypt, Řecko, Řím a další. Vývoj soudního řízení a právních podmínek v těchto státech jsem se snažil rozvést níže.

1.1.1 Indie

Obrázek 1: Tádž Mahal

<http://www.dreamlife.cz/magazin-luxusu/cestovani/tadz-mahal-nejhonosnejsi-pomnik-planety/article.html?id=352>

Nejstarší známky lidské kultury v Indii sahají do 3. tisíciletí př. n. l. Od poloviny druhého tisíciletí př. n. l. byla Indie obydlena indoevropským obyvatelstvem. Do této doby se také datuje první sociální rozdělení do kast (varn). Do nejvyšší kasty patřili kněží (bráhmani), do druhé patřili bojovníci – kšatrijové. Obchodníci, řemeslníci a rolníci tvořili kastu vaišjů a do nejnižší patřili otroci – šúdrové. Od 5. století př. n. l. se v zemi šířil buddhismus, který byl vytlačen hinduismem až ve středověku za vlády severoindické dynastie Guptovců. Od 16. století se od západu prosazoval islám, který byl politicky reprezentován Mughalskou říší.

1.1.1.1 Prameny práva

Indické právo bylo v těsné souvislosti s náboženstvím a etikou (dharma). Je založené na víře, že existuje všeobecný řád, vyplývající z podstaty věcí, který je nevyhnutelný na zachování světa. Dharma stanovuje, jakému trestu se má podrobit člověk za hříchy a podobně. Za prvý a nejpřednější pramen dharmy jsou považovány védy, z nichž citují často i nejstarší prameny práva, právní knihy (dharmasútry). Jednou z nejstarších a nejlépe zachovaných dharmasúter je Ápastambova dharmasútra, pocházející pravděpodobně ze 4. nebo 5. století před n. l. Nejmladším pramenem poznání staroindického práva jsou komentáře a systematická díla sestavená na základě smrti.

1.1.1.2 Organizace soudnictví

V každé despocii byl nejvyšším soudcem král. V textech týkajících se práva bylo uváděno, že dobrý král chrání své poddané trestáním těch, kdo se nějakým způsobem provinili proti řádu. Každý den se proto odebíral král do soudní síně v doprovodu učeného bráhmana a zkušených poradců, aby rozsuzoval spory a vynášel rozsudky.

Mladší texty hovoří již o nejvyšším soudci, ministrech, starcích a bráhmanech, kteří tvořili královskou družinu. Král mohl být zastupován učeným bráhmanem, který mohl zastávat jeho funkci. Během doby se ustálila z tohoto zvyku funkce stálého hlavního nebo nejvyššího soudce, jehož odznakem byla královská pečeť. Tento soudce měl k dispozici sbor rádců z příslušníků třech nejvyšších kast. Tito rádcové někdy tvořili soudcovské kolegium, které rozhodovalo hlasováním. Přitom platil hlas většiny.

Soudy byly i ve městech a na vesnicích, kde předák vesnice vykonával v lehčích případech soudní pravomoc sám. Starým a oblíbeným zařízením na vesnicích byly a dodnes jsou pančájaty, rady pěti, sbor nejmávanějších obyvatel vesnice, který rozhodoval ve všech záležitostech místního významu.

1.1.1.3 Soudní proces

Soudní proces měl čtyři fáze: žalobu, odpověď obžalovaného, přelíčení (výslech) a rozsudek. Provedení rozsudku bylo svěřeno nižším úředníkům, popravky a zhanobení prováděli příslušníci opovrhované kasty čandálů. Věřitel mohl sám vykonat trest a přinutit dlužníka k zaplacení i násilím. Kromě světské organizace existovaly i církevní soudy, které rozhodovaly podle tradice ve věcech náboženských předpisů a zvyklostí v kastovních otázkách¹.

1.1.2 Egypt

Obrázek 2: Pyramidy v Gíze

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:All_Gizah_Pyramids.jpg

Starověký Egypt vznikl v roce 3100 př. n. l. vytvořením jednotného a centralizovaného státu. Období prvního tisíciletí let, kdy byl Egypt obýván lidmi, se nazývá

---

¹ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 19-21

---

doba kamenná neboli paleolit. Tehdejší obyvatelstvo se živilo především lovem, rybařením a sběrem. Zhruba od roku 5500 př. n. l. se začaly objevovat první zemědělské společnosti. Okolo roku 3000 př. n. l. byl Egypt funkčním politickým státem s vlastní administrativou a přesně vymezenými hranicemi. Přestože se po dlouhou dobu úspěšně bránil mořským národům ze Středoziemního moře a Chetitům, nakonec podlehl Peršanům a stal se součástí jejich říše. Později v Egyptě vládli makedonští Řekové. Po smrti královny Kleopatry se Egypt stal majetkem Římské říše, které byl podroben až do roku 640 n. l.²

1.1.2.1   Prameny práva

Egyptské zákony měly psanou podobu, byly zaznamenávány na papyrové svitky nebo na svitky kůže. Mezi nejvýznamnější zákonodárce patřili Meni (zakladatel I. dynastie), Sasychis (poslední král IV. dynastie), Sesóosis (zakladatel XXII. dynastie), Amasis (král XXVI. dynastie) a Dareios (perský král na egyptském trůně). Z těchto zákonodárců byly revidovány všechny zákony týkající se státního a závazkového práva, později doplněné úpravami v hospodářské oblasti.

Vedle zákonů byly v Egyptě vydávány ještě královské dekrety, z nichž nejstarší zachované na kamenných deskách pocházejí z doby V. až VIII. dynastie. Tyto dekrety nabývaly platnosti zákonů a byly v opisech vytesány na kamenných deskách. Nejdůležitější z těchto ediktů vydal poslední král VI. dynastie Okopej II.

1.1.2.2   Organizace soudnictví

Jako v každém absolutistickém státě byl nejvyšším soudcem král. Ponechával si právo rozhodovat o všech případech. Jinak svá práva nejvyššího soudce vykonával prostřednictvím jiných orgánů.

Nižšími úřady se soudní pravomocí byly místní rady hodnostářů, které se nazývaly džadžat a kenbet, jež byly pozůstatkem starých občinových rad. V době V. dynastie došlo k vytvoření soudního dvora „šesti paláců“ jako instance nadřízené místním radám. Předsedou této soudní instance byl první ministr. Od nejstarších dob jsou vyšší soudní úředníci kněžními bohyně Maat, tj. personifikované Pravdy a Spravedlnosti.

---

² Srov. Gahlin, Lucia, Egypt: Bohové, mýty a náboženství: Dobřejojovice: Rebo Productions CZ, spol. s r. o., 2004, str. 10-11

V Nové říši, kdy již soudní dvůr šesti paláců neexistoval, soudní případy rozhodoval soudní dvůr nazývaný opět kenbet sestavený z „velkých hodnostářů“. Členové soudu nebyli rozděleni na soudce, veřejné žalobce a porotu. Veřejným žalobcem byl pravděpodobně vrchní soudce.

1.1.2.3 Soudní proces

K soudu se žaloba podávala prostřednictvím žalobce. Zúčastněné strany předkládaly jednotlivé důkazní dokumenty a svědci přísahali na pravdivost svých výpovědí, nejdříve přísahali při panovníkovi a následně při božstvech. Rozhodnutí soudu bylo vyhlášeno tak, že jedna strana má pravdu a druhá ji nemá. Obžalovaný se před soudem hájil sám. Případná falešná přísaha byla trestána krutými tělesnými tresty. Pravdivost výpovědí a pravost předložených dokumentů byly prokazovány svědecky, přičemž o svědky žádal obžalovaný a schvaloval je soud. Pokud proti sobě stály dvě protimluvné přísahy, tak jejich pravdivost byla zjišťována fyzickým násilím. Těmto praktikám byli vystaveni i lidé z vysokých vrstev³.

1.1.3 Mezopotámie

Obrázek 3: Visuté zahrady Semiramidiny

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Hanging_Gardens_of_Babylon.jpg

---

³ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 31-33

Mezopotámie, území na Blízkém východě, ležící mezi řekami Eufrat a Tigris, byla osídlena již před 100 000 lety. V polovině 4. tisíciletí př. n. l. pronikli do jižní Mezopotámie Sumerové, v pol. 3. tisíciletí př. n. l. ovládli Mezopotámii Akkadové, též se zde postupně usídlili Asyřané. Mezopotámie se soustředila především na zemědělství v okolí svých dvou hlavních toků. Tento otrokářský stát dosáhl největšího rozmachu a rozkvětu za vlády panovníka Chammurapiho, hlavním střediskem té doby byl Babylón. Veškeré snahy o vytvoření silného jednotného státu se zdařily přijetím hospodářských reforem a jednotného práva. Zatímco sever Mezopotámie v okolí měst Aššur a Ninive byl později zván Asýrie, jihu kolem města Babylón se dostalo označení Babylónie. Asyrská říše zanikla roku 612 př. n. l. a babylonská říše definitivně zanikla roku 539 př. n. l., kdy zemi ovládli Peršané.

1.1.3.1   Prameny práva

Právo na území Mezopotámie bylo dlouhou dobu pouze obyčejové. Na tomto právu jsou také založeny první písemné dokumenty hospodářského a právního charakteru. První právní památky pocházejí ze sumerské doby. Jsou to zejména tzv. reformy Urukaginovy, vládce z Lagaše, který učinil zásah do vlastnických poměrů a nově reguloval i některé právní vztahy.

Z dalších významných právních památek je třeba upozornit na soubory právních předpisů z doby vlády III. urské dynastie, zejména z doby vlády panovníka Ur-Nammua, z jehož doby se zachoval snad nejstarší soudní kodex stanovující normy rodinného a dědického práva.

Nejproslulejší právní památkou Mezopotámie je zákoník krále Chammurapiho, vyrytý archaickým klínovým písmem na čedičovém sloupu vysokém více než dva metry. Tento zákoník má tři části: úvod, vlastní zákoník a závěr. Jeho prostřední část obsahuje výčet článků, které se týkají trestního práva, soudního řízení, porušení vlastnického práva a práv vojáků. Jednotlivé články pojednávají o držebním právu na nemovitosti, o obchodu, zástavním právu, rodinném právu, o sebezmrzačení, o práci stavitelských mistrů a stavitelů lodí, o najímání pracovních sil a o otroctví.

1.1.3.2 Organizace soudnictví

O organizaci soudnictví se toho všeobecně mnoho neví. Důležitým poznatkem je, že ke zdokonalení došlo za vlády Chammurapiho. Soudní moc byla v rukou zvláštních úředníků. Soudními funkcemi byli pověřováni krajsí soudcové a zvláštní soudy z nejstarších a velmi vážených lidí města. Postupně se objevují první normy procesního práva, kterým se soudcům ukládalo za povinnost nejen přijmout výpovědi svědků, stvrzené přísahou, ale i celou věc osobně vyšetřit.

1.1.3.3 Soudní proces

Soudní řízení se konalo před příslušným soudním tribunálem. Probíhalo za osobní účasti zúčastněných stran (výjimečně bylo povoleno zastoupení) a za součinnosti svědků. Strany byly povinny na důkaz svého práva nebo tvrzení podat důkazy. Jako důkazy sloužily zápisy na hliněných tabulkách, přísazné výpovědi a svědecké výpovědi⁴.

1.1.4 Izrael

Obrázek 4: Skalní dóm a Zed' nářků

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Jerusalem_Dome_of_the_rock_BW_13.JPG

---

⁴ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 43-45

Území dnešního Izraele bylo obýváno již v paleolitu, avšak teprve v neolitu na něm začala být budována trvalá sídla. Za nejstarší město je považováno Jericho, které vzniklo okolo roku 8000 př. n. l. Až do 10. století vznikaly na tomto území pouze městské státy, které byly pod vlivem některé z tehdejších velmocí. Prvním suverénním státem bylo až izraelské království (zhruba 931–722 př. n. l.).

Izraelská země byla podle Bible přislíbena Abrahámovi a darována jeho potomkům jako Země zaslíbená, je proto věřícími židy a po nich i křesťany považována za Svatou zemi, ve které se nachází nejsvětější místa judaismu i křesťanství. Touto oblastí vedly nejdůležitější obchodní stezky, což přitahovalo zájem velmocí, takže toto území postupně spadalo pod asyrskou, babylonskou, perskou, řeckou, římskou, byzantskou a od 7. století pod islámskou nadvládu. Poté oblast ovládali Umajjovci, Abbásovci, křižáci a v roce 1260 byla připojena k mamlúckému sultanátu. Roku 1516 se stala součástí Osmanské říše, jíž zůstala až do 20. století.

1.1.4.1   Prameny práva

V různých biblických knihách byly obsaženy zákony a předpisy, které však byly uspořádány teprve za několik století po příchodu izraelských kmenů do Palestiny.

Po vzniku izraelského státu je za nejstarší sbírku obyčejového práva považována tzv. Kniha smlouvy (Exodus – 2: kniha Mojžíšova), ve které lze poukázat na určité podobnosti a shody s Chammurapiho zákoníkem. V Knize smlouvy jsou sepsána jednoduchá pravidla, do té doby uznávaná jako zvykové právo.

Na tuto knihu navazuje jiná a rozsáhlejší sbírka právních předpisů obsažená v knize Deuteronomium (5. kniha Mojžíšova). Zahrnuje kultové předpisy a jiná ustanovení.

Poslední a nejmladší sbírka izraelského práva je součástí biblického cyklu zvaného Kněžský kodex. Zákoník je dílem kněží a vznikl pravděpodobně ještě v babylónském exilu. Podstatnou část této sbírky je tzv. Kodex svatosti, který tvořil původně samostatný, kompletní celek.

1.1.4.2 Organizace soudnictví

V době ještě kmenové organizace plnili funkci soudců jednak kněží, jednak tzv. starší, představení rodů. Po vzniku království se stal nejvyšším soudcem král, který pověřoval své úředníky vykonáváním soudní moci.

Po náboženské reformě byli ve všech městech ustavováni soudci, kteří pocházeli z řad starších, nejváženějších mužů obcí a měst. Starší města rozhodovala o místních záležitostech a měla v řadě případů i soudcovskou pravomoc.

Z doby hasmoneovské jsou již zachovány zprávy o nejvyšším izraelském soudu v Jeruzalémě. Jmenoval se sanhedrin a skládal se ze 71 členů. do kompetence tohoto nejvyššího shromáždění náleželo nejen soudnictví, ale i zákonodárství. Představeným byl velekněz a jeho členové pocházeli z kněžských vrstev. Vedle tohoto nejvyššího synedria v Jeruzalémě existovaly menší soudy v ostatních městech, které měly 23 členů.

1.1.4.3 Soudní proces

Soudní líčení se konalo zpravidla v tradičním místě, jakým byla městská brána, za účasti široké veřejnosti. Soudní jednání bylo ústní a hlavními důkazy byla výpověď svědků. Zásadně však nestačila výpověď jen jednoho svědka. Žádala se zásadně shodná výpověď dvou až tří svědků. Byl-li někdo usvědčen z falešného svědectví, potom ho stihl stejný trest, jaký hrozil obviněnému. Při výkonu trestu smrti měli svědkové, kteří usvědčili odsouzeného ze spáchání trestného činu, exekuci zahájit (v případě kamenování hodit po odsouzeném první kameny).

Není známo, že by v soudním sporu musel vystupovat obhájce. Nicméně se mohl kterýkoli muž z izraelského lidu obhajoby ujmout. Presumpci nevinu nahrazovala očistná přísaha obžalovaného⁵.

---

⁵ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 61-63

1.1.5 Starověké Řecko

Obrázek 5: Akropolis

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Acropolis_from_south-west.jpg

Na úrovni starověkých civilizací dosáhlo na vrchol vzdělanosti a umění právě Řecko. Období antického Řecka započalo zhruba okolo roku 800 př. n. l. a skončilo v době rozmachu křesťanství. Mnoho historiků pokládá období starověkého Řecka za epochu vzniku současné moderní západní civilizace. Antické Řecko mělo obrovský vliv na jazyk, politiku, vzdělávací systém, filozofii, vědu a umění, ale i na právo. Řecké právo bylo částečně přejato římským právem, bylo také nástrojem primitivních právních zřízení germánských kmenů a jeho vliv se odráží i v dochovaných egyptských papyrech. S rozvojem práva souvisí i rozmach snah o demokratické státní zřízení, které se uchytilo především v Athénách.

1.1.5.1 Prameny práva

V Řecku se specifických právních památek dochovalo málo, nevzniklo tam totiž zvláštní právnícké písemnictví. Prameny můžeme podle povahy rozdělit na dokumentární a literární.

Dokumentární obsahují texty různých ustanovení. To mohou být buď všeobecně platné předpisy – zákony, nebo jde o pravidla, která mají vázat strany pro konkrétní případ, obsahem právních úkonů.

Literární neboli vyprávěcí prameny mohou mít odbornou povahu, a to státovědeckou nebo právnickou. Z neprávnických literárních děl mají zejména význam spisy historiků – Herodota, Thukidyda, Xenofonta a Efora. Významným pramenem je básnické dílo Homérovo. O starých právních představách se dovídáme z díla tří velkých aténských básníků – Aischyla, Sofokla a Euripida. Rozmanité právní situace obsahuje dramatická tvorba, mnoho výrazných myšlenek o veřejném životě lze načerpat z komedií Aristofana i Manandra.

Důležitým pramenem jsou i nápisy. Z doby mykénské jsou zachovány hliněné tabulky, z helénistického státu papyry. Papyry doplňují ostraka, krátké záznamy či poznámky na střepech.

1.1.5.2 Mykénské Řecko⁶

Mykénská doba se nazývá podle hlavního kulturního střediska té doby, města Mykén. V této době již nebyla společnost uspořádaná jako primitivní rodové občiny, ale jako státy s byrokratickým aparátem, soukromým vlastnictvím půdy a otrokářstvím. V mykénské společnosti existovalo dvojí vlastnictví půdy: soukromé a společné. Část půdy dávali vlastníci do nájmu. Společnou půdu dávala obec do užívání jednotlivcům. při přechodu k mykénskému typu státu se staly z někdejších kmenových vládců – patriarchálních „králů“ vladařové, kteří za pomoci kmenové aristokracie a kněží ovládali lid.

V soukromém i veřejném právu se vyskytoval vedle subjektu práv jako fyzické osoby i pojem subjektu „lid“ a subjekt „chrám“. Jménem lidu jednali úředníci a jménem chrámu kněží či kněžky.

1.1.5.3 Homérské Řecko⁷

V této době již v Řecku probíhá postupný rozklad rodové společnosti. Přesto nadále rody existují a vztahy uvnitř rodu mají stále základní význam. Více rodů tvořilo rodová společenství frátrie a z těch vznikaly kmeny fýlon. Hlavní smysl fýl byl kultovní, společné uctívání bohů, ale také zajištění obrany vojenskými jednotkami.

---

⁶ za Mykénské období se považuje doba zhruba od 1500 – 1200 př. n. l.

⁷ za Homérské období se považuje doba od 1200 – 800 př. n. l.

Společnost se v homérském Řecku velmi vzdálila od primitivní ekonomické a sociální rovnosti. Nejzámožnější společenskou vrstvu představovali basileové, což byli nejen kmenoví vládci, ale šlechta vůbec. Lidové shromáždění, složené z nejvýznačnějších představitelů rodové aristokracie, projednávalo návrhy Basileů, řešilo veřejné otázky a soukromé stížnosti.

1.1.5.4 Rané Řecko⁸

Tato doba se nese ve znamení přechodu mezi institucemi rodového společenství a vznikajícími nebo sílícími státními zřízeními. V 8. století je již rodová společnost rozložena. Mezi obyvateli vzrůstá majetková nerovnost, což je nerozlučně spjata s rozvojem otroctví. Dochází ke změnám v sociálním a majetkovém rozvrstvení, což se promítá do společenské a politické organizace. Nejvyšší radu areopag obsadila šlechta. Areopag každým rokem volil nejvyšší úředníky archonty, kteří měli funkci strážců práva. Z velkovýrobců a obchodníků vznikla nová peněžní aristokracie, která se šlechtou zápasila o politický vliv.

Soudní řízení má některé nové rysy. Soudci rozhodovali podle svých smyslových poznatků, zkušeností a rozumu. Nepříznivým znakem je úplatnost soudců, které uplácela aristokracie⁹.

1.1.5.5 Klasické Řecko¹⁰

Aténská společnost klasické doby je společnost otrokářská. Svobodní a otroci jsou dvě hlavní společenské vrstvy. Zásadní rozdíl mezi svobodnými byl v tom, zda byli občany či neobčany. Neobčany byli metoikové, cizinci usedlí v Attice. Otroci propuštění na svobodu se občany stát nemohli, ale metoiky ano. Občanství se nabývalo buďto po rodičích nebo udělením, z občanství byly vyloučeny ženy. Zápis do seznamu občanů mělo základní význam pro práva veřejná a majetková a pro procesní způsobilost.

V tomto období dochází k největšímu rozvoji demokracie. V klasické době aténského státu měly jeho instituce tuto podobu:

---

⁸ za Ranné období se považuje doba od 800 – 500 př. n. l.

⁹ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 68-74

¹⁰ za Klasické období se považuje doba od 500 – 338 př. n. l.

---

1. Nejvyšším orgánem státu byl Ekklesiá. Byl to sněm všeho obyvatelstva. Úředníkem mohl být kdokoli, pakliže na něho padl los. Na začátku roku revidoval platné zákony a volil některé nejvyšší státní úředníky.

2. Moc v soudnictví vykonával lid v jiném shromáždění, v héliáie. Postupně bylo vytvořeno několik jiných senátů, které soudily na různých místech. Tyto soudy se nazývaly dikasterion a soudci dikastové.

3. Nejvyšším správním a vládním orgánem byla rada pětiset, búlé. Tato rada měla úřadovat nepřetržitě, zasedala skoro denně. Jeho členové se nazývali prytanové.

4. Areopag byl původně radou patriarchálního krále. Projevil velkou odolnost proti demokratickým snahám, po všech reformách, které omezovaly jeho pravomoci, mu zbylo jen soudnictví, ale v poměrně závažných věcech.

1.1.5.6 Helénistické Řecko¹¹

Athénská demokracie byla podrobena těžké zkoušce ve válce mezi Athénami a Spartou o nadvládu v řeckém státě. Porážka Atén vedla k hlubokému úpadku demokracie. Válkami oslabený řecký stát pak podlehl útokům Makedonského krále Filipa II. Tím skončilo slavné období Atén. Po smrti Filipova syna Alexandra Velikého se říše rozpadla mezi nástupnické státy, z nichž si trvalý význam zachovaly hlavně tři – Makedonie, Egypt a Západní Asie. Doba trvání helénistických států končí v roce 30 př. n. l., kdy se poslední suverénní stát Egypt stal římskou provincií¹².

---

¹¹ za Helénistické období se považuje doba od 336 – 30 př. n. l.

¹² Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 85-94

1.1.6 Starověký Řím

Obrázek 6: Vlčice kojící Romula a Rema

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:She-wolf_suckles_Romulus_and_Remus.jpg

Po Starověkém Řecku dosáhl největší kulturní a vzdělanostní úrovně Starověký Řím. Ten se stal jedinečným státem mezi světovými impérii, ovládal totiž celé území kolem velkého Středozemního moře. Stal se kolébkou středověkých a tím také novověkých států nejen z Evropy, ale i Asie. Kromě latiny, jazyka který měl nemalý vliv i na vývoj českého jazyka, předal Řím Evropě nemalé kulturní dědictví, právní řád a základy, na nichž vyrostla mnohá významná evropská města¹³.

1.1.6.1 Doba královská¹⁴

S Římem splynuly okolní obce a ten se stal centrem obchodu. Základním prvkem římské společnosti byla patriarchální rodina, hospodařící na zemědělské usedlosti. Úspěšné vojenské výboje vedly záhy k ustavení vojenské demokracie, kde byli všichni občané bojovníky a měli rovná občanská práva.

Objevují se dvě významné sociální skupiny – patriciové a plebejové. Původ těchto skupin je nejasný, ale pravděpodobně vznikly diferenciací jednoho etnika.

---

¹³ Srov. Künzl, Ernst, Starověký Řím: Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2005, str. 2

¹⁴ za Dobu královskou se považuje období od 8 – 6 stol. př. n. l.

Organizace společnosti byla založena na principech rodového zřízení. Základní jednotkou je rod gens, který měl původně i společnou držbu půdy. V jeho čele stál volený stařešina. Rodů bylo celkem 300, svazek desíti rodů tvořil kurii. Byla jednotnou náboženskou vojenskou a politickou skupinou. Seskupením desíti kurií vzniká kmen – tribus.

Řím si v nejstarších dobách zachovává znaky vojenské demokracie. Při řešení důležitých otázek se římský lid scházel po kuriích na shromážděních zvaných comitia curiata. Zúčastňovali se jich všichni dospělí muži a rozhodovalo se zde o zásadních otázkách života obce – o válce a míru, o věcech soudních, kultovních, rodinných atd. Král předsedal jen určitým soudům a jeho poradním sborem byl senát tvořen ze stařešinů¹⁵.

1.1.6.2 Doba římské republiky

Nové státní zřízení dostalo název res publica – věc veřejná. Řím se stal rozhodující silou antického světa. Přes mocenský vzestup prodělával Řím velké vnitřní krize. Hlavním vnitropolitickým konfliktem byl boj patricijů a plebejů. Rozdělení římského obyvatelstva podle majetkových tříd zahrnovalo patricije i plebeje, těm však nadále nebyly přístupny vysoké úřady. Na počátku 5. století př. n. l. vznikl plebejský tribunál, v jehož čele stáli původně čtyři plebejští tribunové. Byla to událost, která přinutila patricije k ústupu. Tribunům bylo propůjčeno tzv. ius intercessionis, právo které znamenalo oprávnění zasahovat do jednání všech státních úředníků, vyjma diktátora.

Základními instituty římské republikánské ústavy byla comitia, senát a magistráti cum imperio. Comitia representovaly živel demokratický, senát živel aristokratický, magistráti s impériem živel monarchistický. Všechny tyto tři živly se uplatňují svým způsobem a ve vzájemné rovnováze.

1.1.6.3 Prameny práva za republiky

Před vznikem státu žili Římané podle práva obyčejového. Za první významný pramen práva můžeme pokládat zákon dvanácti desek – první a po dlouhou dobu jediná kodifikace římského práva. Zákony byly vytesány do kamenných desek a vystaveny na fóru. Desky byly

---

¹⁵ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 98-99

---

zničeny při vpádu Galů roku 390 př. n. l. a nikdy nebyly obnoveny. Jejich obsah se ústně přenášel z generace na generaci. Zákon dvanácti desek obsahoval normy rodinného, procesního a dědického práva, normy trestní a správní.

Dalším pramenem práva byla činnost pontifiků. Pontifikové pomocí gramatického a logického výkladu řešili případy, kde byl zákon mezerovitý, nebo vztahy neřešil vůbec. Tím ve skutečnosti vytvářeli pravidla nová, která nabyta skutečným užíváním povahy právních norem.

Dalším významným pramenem práva za republiky byly zákony přijímané lidovými sněmy – komiciální legislativa. Postup při přijímání zákonů měl pravidelný režim pro všechny typy shromáždění. Při samotném zasedání sněmu se po přečtení osnovy zákona okamžitě přistoupilo k hlasování, protože diskuse a změny v textu zákona se nepřipouštěly. Rozhodovala prostá většina. Zákon nabýval platnosti ihned a až na výjimky nabýval také ihned i účinnosti.

Tyto tři prameny, tedy zákon dvanácti desek, pontifikální interpretace a komiciální zákony vytvářely masu práva, která se nazývá *ius civile*.

Po zřízení postu městského praetora byly dalším pramenem práva praetorské edikty. Základem pravomoci praetora bylo *imperium* omezené na oblast soudnictví, měl nejvyšší soudní moc – *jurisdictio*. Základním postulátem jeho činnosti byla *ekvita* – *aequitas*, vykládaná jako smysl pro vyšší spravedlnost a prosazování obecného prospěchu. Praetorova činnost byla postavena na stálé spolupráci s profesionálními právníky, kteří koncipovali edikty, interdikty a procesní formule. Z této činnosti praetora vznikl nový soubor právních norem, vedle starého *ius civile*, který dostal název *ius praetorium* nebo také *ius honorarium*.

Od roku 242 př. n. l. byl vedle městského praetora volen i praetor cizinecký. Svoji činnost opíral o zvyklosti, obyčeje a právní normy cizích států, které měly často rozvinuté právní systémy, regulující obchodní styk. Soubor norem vzešlých z činnosti cizineckého praetora dostal název *ius gentium*, v doslovném překladu právo národů v procesu¹⁶.

1.1.6.4 Doba císařství – principátu

Období principátu se též vyznačuje změnami spojených se stabilizací sociálních i vnitropolitických poměrů. Rozvoj měst, řemesel a obchodu se promítl také do právní oblasti,

---

¹⁶ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 102-115

---

kteřá souvisela s reorganizací státní správy. Hlavním představitelem státu byl císař, který byl do své funkce jmenován a jehož vůle byla zákonem.

Císař začal budovat vlastní státní aparát, sestavený z placených zaměstnanců, kteří již nebyli voleni, jak bylo samozřejmé za republiky, ale byli jmenováni písařem. Vytvořil se osobní kabinet rozdělený na oddělení pro záležitosti hospodářské a finanční – a rationibus, podání soukromých osob vyřizovalo oddělení a libelis a císařovu korespondenci vyřizovalo oddělení - ab epistulis.

1.1.6.5 Doba císařství - dominátu

Státní forma dominátu je pojmenována podle slova Dominus – pán, vlastník. Římští císařové se jím začali titulovat ve třetím století n. l. V názvu je skryto nové chápání postavení císaře, jako absolutistického monarchy. Stále ožehavější začala být otázka nástupnictví. Vojska ležící na hranicích se po smrti císaře obvykle domáhala, aby novým císařem byl zvolen jejich velitel. Časté boje a skutečnost, že se v Římě v letech 255 až 284 vystřídalo více než třicet císařů, vedly k rozvratu státní správy a hospodářskému úpadku. Při aplikaci práva i v soudní praxi docházelo ke komplikacím v důsledku přepisů starých zákonů.

1.1.6.6 Prameny práva za císařství

Za principátu byl císař postavem nad zákon a jeho vůle byla zákonem. Císařské konstituce postupně vytlačují starší zákonodárné akty a stávají se hlavním pramenem práva. Původně bylo právo vydávat zákony chápáno jako projev nejvyšší pravomoci, jež byla císaři svěřena, později bylo prohlášeno za projev božské moci.

Konstituce měly stabilní formu:

- Edicta – obecně závazné formy, které se zabývaly především řešením otázek státní správy, ale také otázkami práv veřejných a soukromých. Byly vyhlášovány buď pro celou říši nebo její část.

- Mandata – byla závaznými instrukcemi pro podřízené úředníky, pokud neměla speciální obsah, byla všeobecně závazná.

- Decreta – byly rozsudky císařského soudu, vynesené buď v první či odvolací instanci. Stávala se jakýmsi precedentem či směrnicí pro další skutkově podobné případy.

- Rescripta – původně řešila jen konkrétní dotazy soukromých osob či úředníků, pozdější praxí soudů a literární činností právníků jim byla přiznána obecná závaznost a rescripta se stala přímým pramenem práva.

Nejvýznamnějším právnickým autoritám bylo uděleno právo udílet dobrá zdání jménem císaře. Při jednání na soudě měl takto autorizovaný výrok nebo stanovisko velkou váhu a soudce neměl odvalu se proti němu postavit. V praxi postupně vzniklo přesvědčení, že shodné stanovisko autorizovaných právníků je závazné a má sílu zákona. Responsa prudentium se stala svébytným pramenem práva.

Za doby dominátu se výlučným pramenem práva stala nařízení císaře, nazývaná nyní leges generales. Ke své platnosti vyžadovala publikaci, která se prováděla tak, že zákon byl odeslán senátu v Římě či Konstantinopoli, anebo se ediktem oznámil přímo lidu. Leges generales jsou za dominátu velmi početné a víceméně dokumentují celkový úpadek římské právovědy. Za Diocletiana byly početné císařské konstituce sebrány do dvou soukromých sbírek¹⁷.

1.1.6.7 Corpus Iuris Civilis

Corpus iuris civilis představuje kodifikaci římského práva provedenou na podnět byzantského císaře Justiniána I. v 6. století. Jedná se o významný právní počín, který provedla komise v čele s vynikajícím právníkem Tribonianem.

Občanský zákoník, později nazývaný Corpus iuris civilis se skládal ze čtyř částí. Jako první byl zveřejněn Codex Iustinianus, soubor dosud platných císařských nařízení a zákonů od doby císaře Hadriána. Tento spis měl nahradit starší právní sbírky, například Codex Theodosianus. Druhou součástí byla Digesta, sbírka spisů antických římských právníků. Následovaly Institutiones, stručný přehled římského práva. Rozsáhlé právní dílo dovršily Narai (latinsky Novellae), aktuální císařská nařízení vydaná v letech 534 – 569.

Na rozdíl od předchozích latinských spisů byla jazykem novel už většinou řečtina (svědčí to o pronikání řečtiny na byzantský dvůr).

---

¹⁷ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, Obecné dějiny státu a práva: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 116-129

Corpus iuris civilis uzákonil současné normy společenského života. Podle jeho ustanovení se v osobě císaře pojila neomezená moc světská i duchovní (tento systém se nazýval caesaropapismus). Oficiálním náboženstvím bylo Křesťanství v ortodoxní podobě.

Prostřednictvím svých zákoníků císař Justinián I. usiloval o upevnění práv staré otrokářské aristokracie a podporu hospodářství založeného na práci otroků a kolonů. Tento hospodářský systém se však již začal přežívat, jak dokazuje možnost propouštět otroky na svobodu, která byla uzákoněna v Novelách.

Corpus iuris civilis platil po řadu století. Postupně však společnost směřovala k feudalizaci, což si vynutilo jak revizi jeho ustanovení, kterou nechali pod názvem Basilika provést císaři Basileios I. a Leon VI., tak vydání nových zákoníků.

V 11. století se Justiniánovy zákoníky začaly studovat na právnických školách v Itálii, zvláště na boloňské univerzitě, a staly se základem přijetí římského práva ve středověku a jeho dalšího šíření.

1.1.6.8 Soudní proces

Proces v antickém Římě probíhal velmi odlišně od způsobu procesu, na jaký jsme zvyklí z dnešní doby. Odlišnosti mezi civilním a trestním procesem byly obrovské, jak je uvedeno níže.

1.1.6.9 Civilní proces

Řím neměl veřejné žalobce, proto museli občané přednášet své případy sami za sebe. U velkých případů většinou vystupoval nějaký politik. Do vytvoření stálých soudních dvorů byl soudce zpravidla soukromá osoba, podmínkou bylo římské občanství a mužské pohlaví. Obě strany dostaly seznam soudců a shodly se na soudci. Pokud se na žádném jméně neshodli museli přijmout posledního na seznamu. U velkých procesů bylo soudců pět, strany vybraly sedm soudců a z nich se losem vybrala pětice. Jelikož soudce nebyl právník, mohl se s právníkem o problému radit. Pokud si ani na konci sporu nebyl jist, nemusel vynést rozsudek s tím, že řešení případu je nejisté. Pro každý druh sporu existovala lhůta do které musel být rozsudek vyneseno. Tato procedura u stálých soudních dvorů postupně zmizela.

Soudní řízení mělo dvě etapy, nejprve proběhlo tzv. *ius in iure*, kde obě strany přednesly své žádosti před praetora. Ten prozkoumal, zda je nárok žalobce oprávněný a zda má oporu v zákonech. Poté povolil nebo zamítl další řízení. Zároveň rozhodl do jaké oblasti práva tato kauza patří a podle čeho bude rozhodována. Lidé si s sebou mohli přizvat advokáty, kteří pak s praetorem našli nějaké řešení. Když obě strany souhlasily, byla věc postoupena do druhé fáze. Ta se jmenovala *apud iudicium* (před soudem), probíhala po krátké pauze a soudci rozhodli buď pro žalobce nebo pro žalovaného. Rozsudek byl závazný a vymahatelný.

1.1.6.10 Trestní proces

Původně se trestní právo řešilo před komiciemi (lidová shromáždění; odtud název komiciální proces) a k jeho zahájení byl potřeba návrh magistráta, který byl vyšetřovatel, žalobce i obhájce (tomuto způsobu vyšetřování se říká inkviziční princip).

Proces byl rozložen do několika fází, vše probíhalo před patřičným lidovým shromážděním. V první fázi došlo k vyšetřování. Ve druhé fázi byli vyslechnuti svědci a předneseny důkazy. Poté bylo tzv. *trinundum* (třídenní přestávka) a pak příslušná komicie prostou většinou rozhodla o vině obžalovaného. Proti tomuto rozhodnutí nebylo odvolání. Případný trest byl vykonán ihned.

Když žalob přibýlo, nebylo už možně soudit pomocí komicií, vznikl tzv. akuzační proces, který se konal před porotou a funkce žalobce, soudce a obhájce byla oddělena. Nejprve byla k těmto účelům využívána mimořádná porota. Od mimořádných porot se brzy upustilo ve prospěch stálých komisí, první taková komise byla zřízena roku 149 př. n. l. Průběh takového soudu byl sice složitější než u komiciálního procesu, ale díky stálým porotám probíhal výrazně jednodušeji. Nejprve došlo k žádosti o povolení žaloby (*postulatio*), ihned poté byla sestavena žaloba (*nominis delatio*) a magistrát dal žalobci na výběr ze sta soudců, ten jich padesát vybral. Sulla nahradil výběr losováním s právem odmítnutí některých soudců. Poté byly předloženy důkazy, ke kterým se obžalovaný vyjádřil. Po tomto vyjádření následovaly závěrečné řeči. Nakonec soudci prostou většinou rozhodli. Pokud se více než třetina soudců zdržela hlasování, bylo nutno proces opakovat.

Poslední verze procesu se objevila v době císařství, proto se nazývá císařský (extraordinární) proces. V tomto procesu měl soudce více možností zabývat se jednotlivými aspekty konkrétního činu resp. člověka (polehčující či přitěžující okolnosti). V této době již

---

zcela zmizela lidová shromáždění, proto odvolání hrdelních zločinů řešil císař. Římského občana mohl k trestu smrti odsoudit jen senát s císařem v Římě. Císař mohl proces rozhodnout sám, ale pouze v případě, že ho k tomu senát zmocnil. Pokud proces vedl císař, vedl ho inkvizičním principem.

V dominátu byly zrušeny trestní poroty a císaři bylo uděleno právo ukládat trest smrti (*ius gladii*). Z toho vyplývá, že vše bylo řešeno pomocí inkvizičního principu. Ve 4. století již prakticky proces nebyl otázkou práva, občané se již nedovolali spravedlnosti. K zahájení císařského procesu stačilo pouhé udání. Udavač pak nebyl nucen před soudem vůbec svědčit. Udavač měl nárok na část majetku člověka jehož udal byl-li obžalovaný odsouzen. Odvolání v této době nebylo možné, formou apelace mohl odsouzený požádat císaře o udělení milosti¹⁸.

1.2 Středověký český stát

Obrázek 7: Korunovační klenoty království českého

<http://www.hrad.cz/cs/prazsky-hrad/poklady/korunovacni-klenoty/index.shtml>

1.2.1 Období předstátní

Do této doby spadá celý pravěk, starověk a počátek středověku. Podle dělení archeologů se v něm rozlišují starší a střední doba kamenná, mladší doba kamenná, pozdní doba kamenná, doba bronzová a konečně doba železná. Po všechny tyto doby byly naše země

---

¹⁸ Srov. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, *Obecné dějiny státu a práva*: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993, str. 132-135

---

osídleny, avšak teprve od doby železné můžeme obyvatelstvo našich zemí blíže označit podle etnické a jazykové příslušnosti. Etapa od 5. století př. n. l. do 1. století n. l. je označována jako keltská a na ní navazující etapa do 4. století jako germánsko-římská.

Od 5. století pronikají do celého území dnešní České a Slovenské republiky stále silněji Slované. Společenské zřízení Slovanů je stále ještě prvotně pospolné, avšak je to rodový řád již v rozkladu. Slované žili ve velkorodinách, jež jsou označovány jako záduhy nebo jako bratrstva. Právní historikové mluví někdy o rodinných a rodových nedílech, zdůrazňující tak kolektivnost hospodaření těchto celků. Nejvýznamnějším předstátním útvarem Slovanů na našem území se stala v 7. století Sámova říše.

1.2.2 Feudalismus

1.2.2.1 Raně feudální stát a právo

Jako období raně feudálního státu a práva u nás označujeme století 9., století 10. a první polovinu 11. století. V této době se na naší půdě stát a právo vytvořily současně na několika místech. Jednak v někdejším bojohemu, jehož hlavní část se teprve na konci této doby začala nazývat Čechy, jednak v oblasti jihomoravské a západoslovenské. Pro oblast českomoravskou se stal v téže době rozhodujícím státní život s těžištěm uprostřed Čech, reprezentovaný zejména mocným rodem Přemyslovců.

Deváté století je dobou, kdy se na naší půdě skoro současně objevují první skutečné státy. Platí to jak o státě představovaném dynastií moravských Mojžírovců, tak o státě ovládaném českými Přemyslovci. Český stát si zachoval svoji suverenitu i po vymření rodu Přemyslovců v roce 1306. V období husitství se na některých místech dokonce vytvořila dočasně i republikánská forma státu. V následujícím období se k moci dostávají stavy jakožto uzavřené jednotky společnosti až do roku 1526, kdy se do čela vlády v našich zemích dostávají Habsburkové.

1.2.2.2 Prameny práva

V právu je velké množství prvků, jež byly k účelům vládnoucí třídy převzaty z obyčejů předchozích období. Už v roce 849 jsou ve francké kronice uváděny leges et

---

consuetudines Slavicæ gentis (zákony a obyčeje slovanského plemene), a to se vztahem právě k Čechám. Dalším pramenem práva je řada předpisů vzniklých na dvorských sjezdech, kterých se účastnil i panovník, a které mají už jasně povahu zákona, i když prozatím stále ještě jen ústního.

Z konce 10. století se nám zachovala zpráva o dispozicích zákonné povahy ze strany knížete Boleslava pro biskupa Vojtěcha. Jsou to „Boleslavovy výsady“ z roku 993 a dále významnější „Hnězdenská dekreta Boleslavova“ z roku 1039. Jedná se o nejstarší souvislou právní památku a nejstarší zákon, o němž jsme bezpečně zpraveni. Z první poloviny 13. století se dochovala Statuta Konrádova a z historických pramenů je proslulá Kosmova Kronika¹⁹.

1.2.2.3   Systém práva

Po celé oblasti národního života dnešních Čechů a Slováků můžeme, pokud jde o původní domácí obyvatelstvo, v 11. a 12. století mluvit o celkem jednotném právu, jež má obyčejovou formu a převážně je slovanského původu. Postupem času dochází k vymizení zásady obyčejového práva a dochází k prosazování zájmů jednotlivých stavů, zvláště vznikající české šlechty. Jako výraz vůle této vládnoucí feudální třídy vzniklo a formulovalo se právo, jež později vystupuje jako šlechtické právo české, tzv. právo zemské. Při přesunech obyvatelstva si nově příchozí s sebou přinášejí vlastní právo. Židé tedy např. ve svých obcích užívali židovského práva a Němci německého. Práva si vytvářely i jiné třídy než šlechta, např. měšťanstvo. Tato práva byla označována jako zvláštní.

1.2.2.4   Zemské právo a jeho prameny

K velkému rozvoji šlechtického zemského práva dochází především od poloviny 13. století. Zemským právem rozumíme tehdejší české právo státní a šlechtické právo majetkové, rodinné, procesní a trestní.

V polovině 14. století dal Karel IV. sepsat pro české království obecný zákoník, přesně jeho osnovu. Tento zákoník měl nést jméno Codex Carolinus, ale do povědomí

---

¹⁹ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 46-55

---

se později dostalo spíše jméno *Maiestas Carolina*. Domácí právo v něm však bylo zachyceno nedokonale, a proto byl roku 1355 zákoník stažen.

Jako písemných pomůcek pro evidenci platného zemského práva se používala praxe zatím právních knih, tj. soukromých sepsání, jejichž autory byli domácí znalci práva. Nejstarší takovou právní knihou je tzv. Rožmberská kniha. Byla sepsána českých jazykem a jejím obsahem je hlavně právo procesní a právo soukromé. Karlův právní zákoník domácí právníci přepracovali tak, aby odpovídal platným právním obyčejům a nastalým změnám. Vznikl tak Řád práva českého, který byl po řadu let významným pramenem práva. V roce 1400 sepsal pan Ondřej z Dubé novou příručku zemského práva, která se pak často používala. Bývá označována jako Práva zemská česká a obsahuje vedle procesního práva i mnoho z práva soukromého, trestního a státního.

Ve Slezsku a Lužici se používal pro obor šlechtického práva výklad Knihy Zhořelecké. V 15. a 16. století byly významným pramenem práva Všehrdovy „Knihy devatery“, které upravovaly procesní a soukromé právo, stranily však nižší šlechtě.

1.2.2.5 Zvláštní práva a jejich prameny

Ze zvláštních práv mělo u nás největší důležitost **právo městské**. Dlouho bylo toto právo nejednotné, protože každé město mělo své vlastní právo. Severní část Čech a Moravy, Slezsko a obě Lužice byly ovládány městským právem saským (dolnoněmeckým), střed a jižní část Čech a Moravy byly ovládány právem švábským (hornoněmeckým). Ve skupinách měst užívajících stejného práva se začala některým městským soudům přikládat větší autorita a některé menší soudy se k nim obracely o radu. Mluvílo se zde o vrchních právech, od nichž se rada bere. Základem práva každého města bylo původně městské privilegium dané pánem města. Rada města si tvořila statutární právo vlastními usneseními a z nálezů městských soudů vznikala důležitá judikatura. Někde začali znalci městské právo sepisovat. Takto např. vznikla už ve 14. století v Brně právní kniha tamního městského práva známá jako Kniha písaře Jana. Je to nejstarší dochovaná kniha svého druhu.

Horní právo mělo velký význam v našich zemích od 13. století a upravovalo jednu z nejdůležitějších hospodářských činností naší společnosti, totiž dobývání drahých kovů. Poslední Přemyslovci dovedli vůči šlechtě uplatnit zásadu horního regálu, výhradního práva panovníka na zlato a stříbro, případně i na jiné kovy. V praxi to znamenalo, že panovnická pokladna měla podíl na výtěžku dolování. První psaná pravidla horního práva jsou obsažena

---

v nejstarších privilegích daných horním městům jejich pány. Horní právo zaniká až v roce 1854 novou rakouskou úpravou²⁰.

Lenní právo vzniklo z několika složek. Jednou z nich bylo prastaré domácí právo družinové, upravující poměry mezi druhy a jejich pány. Jinou složkou, která u nás ke vzniku lenního práva přispěla, bylo právo výsluhové. Vznikalo od 11. století v souvislosti s tím, že přemyslovští panovníci dávali odměnu (nemovité statky všeho druhu) lidem, kteří se vyznamenali v jejich službách. Tyto statky nebyly dávány do úplného a výhradního vlastnictví, ale se zachováním jistých práv pro dárce. V zásadě se výsluha obdarovateli vždy vrátila.

Církevní právo se u nás vytvořilo v závislosti poklesu světského vlivu na církve zhruba ve 13. a 14. století, kdy církevní instituce všeho druhu dostávaly od českých panovníků, místních knížat i od jiných předáků svobodu. Bylo přetvořeno právo kanonické, které u nás pro církve římskou do té doby platilo. S touto přeměnou docházelo ke vzniku církevních soudů, které rozhodovaly převážně v trestních věcech. Všeobecné prameny církevního práva jsou zachyceny v Corpus juris canonici.

Se životem městským a pozemkově vrchnostenským souvisí vznik zvláštních pravidel pro pěstování vinné révy, **vinické právo**. V Čechách zejména Karel IV. vydával pro vinaře při královských městech privilegia, jež se stala základem tohoto práva. V čele vinařských obvodů býval perkmistr. Dozorčí a odvolací instancí bývalo zpravidla město, v jehož blízkosti se vinice nacházely. Pro pražské okolí to bylo např. Staré Město pražské²¹.

1.2.2.6 Organizace soudnictví

Důležité právní konflikty a zejména ty, které byly významné politicky, soudil panovník na dvorských sjezdech. Právo tam nalézalo celé shromáždění význačných osob. Běžné věci soudil panovník buď sám anebo s „dvorem“, to je s členy jeho rodu či družiny. Někdy svěřoval panovník soud místo sebe dvorskému sudímu. Ve všech těchto případech mluvíme o **dvorském soudu**. Tento soud byl všeobecným soudem se všestrannou kompetencí, neboť se k němu mohl dovolávat práva každý a proti komukoli. V polovině 13. století král Přemysl Otakar II. oddělil soudní funkci od ostatních funkcí dvorských shromáždění. Vznikly tak **královské soudy**.

---

²⁰ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 89-96

²¹ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 97-102

Na venkově vznikají **hradské soudy**, v jejichž čele stáli vysocí královští úředníci, kterým byla též svěřena soudní pravomoc. K hradským úředníkům se mohli dovolat lidé, kterým činilo potíže dovolávat se práva přímo u dvora. Ani hradští úředníci nesoudili sami, ale s významnými členy hradské posádky. V průběhu 11. a 12. století fungovaly ještě soudy pro nečeské obyvatelstvo (židovské, německé,...) seskupené zvláště v pražském podhradí. Soudilo se zde podle obyčejového práva těchto obyvatel.

Mezi charakteristické rysy soudního řízení této doby patří ordály čili **boží soudy**. Tyto soudy se uchytily v době, kdy byl státní aparát příliš slabý a neměl dostatek autority k rozhodování konfliktů. Rozhodování na těchto soudech se přenášelo ze soudců na autoritu nadpřirozenou, totiž na boha. Ordály zůstaly součástí domácího práva až do konce 15. století.

Komorní soud vznikl koncem 14. století, aby král vyrovnal ovládnutí dvorských soudů šlechtou. Sídlo měl v Praze. Jeho nejvyšší úředník, hofmistr, měl pravomoc rozhodovat na území celé České koruny v konfliktech, jejichž rozhodování přímo náleželo panovníkovi.

Z takzvané rady nad apeliacemi vznikl roku 1548 **apelační soud**. Byl to soud výhradně královský a měl vyřizovat odvolání ode všech soudů v českém státě. V jeho čele stál královský úředník zvaný president a jeho přisedící čili radové, což byli zčásti vzdělání právníci.

Hlavními šlechtickými soudy v této době byly všude, kde platilo české právo, **zemské soudy**. V Čechách byl zemský soud v Praze, na Moravě byly v Brně a Olomouci. Zemské soudy se skládaly z krále (resp. místního knížete, např. moravského markraběte) nebo jeho zástupce, nejvyšších zemských úředníků a ze sboru šlechtických přisedících, kteří pocházeli z panského a rytířského stavu. K zemským soudům příslušely všechny žaloby na osoby šlechtického stavu a všechny spory o svobodné statky. Jednáním jazykem zde byla výlučně čeština. Zemské soudy zasedaly obyčejně čtyřikrát do roka, a to o církevních postních obdobích²².

1.2.2.7 Řízení na zemských soudech

Vývoj soudního procesu dosáhl svého vrcholu v českých zemích v období mezi husitským revolučním hnutím a třicetiletou válkou. Úspěchů bylo dosaženo i ve zpracování otázek procesního práva. Proces byl převážně ústní. Často byl velice formální a dával možnost k velkým průtahům. Nebyly tak výjimkou spory táhnoucí se celá léta. Složitě

---

²² Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 120-121

---

procesní obyčej vedly k založení instituce řemeslných znalců práva, což byla tehdejší forma advokacie. Soudní proces byl také velmi nákladný, protože každý procesní úkon byl spojen s poplatky úředníkům. Často si proto zúčastněné strany vyřizovaly své záležitosti mimosoudně, anebo arbitráží.

1.2.2.8 Procesní strany

Kdo chtěl zahájit spor, musel oznámit soudním úředníkům obsah své žaloby. Ta byla pevně zformulována a zapsána do soudních knih. Žalující strana se označovala jako „původ“, žalovaná strana jako „pohnaný“. Úkolem soudu bylo provést obeslání žalované strany v jejím bydlišti k určitému dni na soud. Toto obeslání se označovalo jako „půhon“. Zhruba od poloviny 14. století se vžila zásada, že poddaný člověk nesměl pohnat před soud pána, u kterého byl v poddanství.

1.2.2.9 Přelíčení (Líčení pře)

Vlastní jednání na soudě začínalo tzv. svědčením nebo vysvědčováním půhonů, tj. ověřováním jejich správného provedení, vyvoláním pře a zjištěním, zdali jsou obě strany přítomny. Dostavili-li se žalobce i žalovaný, došlo k ústnímu jednání čili líčení pře. Pokud se některá ze stran nedostavila, prohrála spor. Jednalo se o princip kontumačního rozsudku. Během líčení pře jako první mluvil žalobce, který se nesměl mýlit od původní výpovědi. Protože byl kladen velký důraz na formality, žalující strana si k sobě mohla přizvat řečníka. od poloviny 13. století vznikaly knihy, kam byly zapisovány všechny žaloby. V žalobách se uváděly důkazy na oprávněnost svých nároků proti žalovanému. Každou námitku, pokud se toho odpůrce domáhal, musela strana dokázat.

1.2.2.10 Odklad přelíčení

Aby se zabránilo zneužívání principu kontumačního rozsudku, bylo možné se z líčení pře omluvit. Straně, která se nemohla dostavit, byl povolován odklad čili hojemství. Odklad soudního jednání mohl být učiněn maximálně třikrát, nové ústní jednání se konalo po době

---

zpravidla dvou až šesti týdnů. Mezi nejčastější důvody odkladu patřila královská služba, zaneprázdnění za hranicemi země, zajetí, věznění, úraz, nemoc, atd.

1.2.2.11 Tortura při výslechu

Nejméně od 13. století bylo charakteristickým rysem trestního řízení mučení. Tento výslech na mučidlech nelze srovnávat s tělesným trestáním. Mělo se jím docílit objektivní výpovědi obviněného člověka nebo člověka podezřelého z trestného činu. Výpověď obviněného, resp. podezřelého učiněná bez mučení byla podle tehdejších zvyklostí neobjektivní, nevěrohodná. Mučení mělo překonat vliv zlých mocností tak, aby mučený vypovídal pravdu. Mučení bylo přípustné při podezření z deliktů, pro něž byl trest smrti. V první řadě to byla vražda, v druhé řadě různé delikty majetkové, zvláště krádeže a loupeže. Pouze na zvláštní usnesení zemského soudu mohli být mučeni šlechtici, nedospělí a těhotné ženy nesměli být mučeni vůbec²³.

1.2.3 Období absolutistické monarchie

V tomto období dochází k rozkladu starého feudálního právního systému ve všech habsburských zemích, zvláště v zemích českých. Dochází k úpadku obyčejového práva a již s Obnovenými zřízeními u nás v habsburském soustátí nastupuje výlučná vláda psaného práva. Jedinou výjimku tvořily Uhry. Rostoucí snahy o sjednocení habsburských zemí se projevují snahami o unifikaci a kodifikaci práva, později o jednotnou aplikaci práva.

1.2.3.1 Prameny práva

České zemské právo, které bylo naposledy kodifikované v zemských zřízeních v druhé polovině 16. století, bylo podrobena reformě. Došlo k ní v letech 1626 – 1627, kdy zvláštní komise sestavovala česky zvané „Obnovené zřízení zemské“. Šlechta v něm ztratila své dosavadní výsady, místo dosavadního stavovství byl v českém státním životě uzákoněn absolutismus. Tvořit právo bylo výlučně v rukou panovníka. Roku 1640 a 1650 byla pak

---

²³ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 209-218

---

souborně vydána k Obnoveným zřízením zemským řada německých vysvětlivek a dodatků, tzv. Deklaratorie a novely. Od tohoto okamžiku se stalo římské právo podpurným pramenem českého práva zemského.

Od roku 1708 vyhlásil král Josef I. „Nové právo útrpné a hrdelní“, jímž dostal český stát jednotné trestně právní předpisy, a to na základě staršího hrdelního práva, které platilo v alpských zemích. V 18. století se v celém soustátí začalo pracovat na kodifikaci a unifikaci práva. To se projevilo už za vlády Marie Terezie. Komise pro sjednocení veškerého práva vypracovala rakouský občanský zákoník. Pro města zůstal zachován v platnosti Koldínův zákoník z roku 1579. Marie Terezie vydala v češtině v roce 1769 „Útrpné a hrdelní právo Marie Terezie“, kde byl zakotven jako hlavní důkaz doznání obviněného mučením. Toto právo bylo zrušeno až v roce 1776, ale přesto bylo možné i nadále v průběhu důkazního řízení používat kruté tělesné tresty.

Za Josefa II. rychle pokročily kodifikační a unifikační práce v habsburském soustátí. Civilní proces byl jednotně upraven josefínským civilním soudním řádem vyhlášeným roku 1781. Vídeňští učenci pracovali na kodexu rakouského občanského práva a roku 1786 byla hotova již jeho první část, tzv. Občanský zákoník josefínský. Tereziánský trestní zákoník byl roku 1787 vystřídán modernějším „Všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech za ně“ a o rok později bylo jednotně upraveno i trestní řízení. Josefínský zákoník byl roku 1803 doplněn trestním zákoníkem. Pro města je o rok později vydána „Kniha práva nad přečiněními hrdelními a těžkými přestupky řádu městského“²⁴.

1.2.3.2 Organizace soudnictví

Nová soudní organizace byla zavedena v roce 1783 a jejím hlavním principem bylo to, že se má soudnictví oddělit od správy. Jen v první instanci byly nadále soudy odlišné podle stavu žalované osoby. V druhé a třetí instanci si byli již všichni obyvatelé země před soudem rovni.

Jako soud výsadní byl v Praze a Brně zřízen tzv. **soud zemský**, který převzal označení od starého hlavního šlechtického soudu v zemi. Byl v první instanci příslušný zejména pro žaloby na osoby náležící k vyšším stavům, pro žaloby na královská města, kláštery a kapituly, pro spory lenního práva apod.

---

²⁴ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 271-272

Pro obyvatelstvo měst byly v první instanci příslušné **magistrátní soudy** (městské soudy). Tyto soudy řešily spory měšťanů, ale i spory měšťanů se šlechtou.

Pro ostatní obyvatelstvo byly v první instanci příslušné soudy jednotlivých vrchností, **vrchnostenské soudy**, pokud si opatřily odborně právníky zkušeného soudního úředníka, justiciáře. Zrušeny byly všechny drobné venkovské soudy, jejichž judikatura doposud podléhala schvalování jiných soudů.

V Praze a Brně byly zřízeny všeobecné **apelační soudy**, které fungovaly jako soudy odvolací pro věci sporné, nesporné i trestní. Tyto soudy byly obsazeny pouze vzdělanými právníky. Šlo tu pouze o určitý zásah do organizace a působnosti dosavadních apelačních soudů.

V první instanci zůstaly nadále funkční méně významné soudy vojenské, merkantilní a horní, soud univerzity v Praze určený pro imatrikulované akademické příslušníky a také dosavadní konzistoře arcibiskupské a biskupské pro spory a jiné záležitosti z oblasti církevního práva.

1.2.4 Vývoj soudního řízení za absolutismu

1.2.4.1 Organizace soudnictví

V 17. a 18. století u nás nastal rychlý přechod k úřednickému soudnictví. Byl to jeden z průvodních zjevů absolutismu, který za zdroj práva považoval panovníka a musel proto nahrazovat feudální soudce soudci-úředníky rozhodujícími podle předpisů daných jim od krále. Všeobecně byly zavedeny opravné prostředky, tj. byla uplatněna možnost, aby strana nespokojená s výrokem soudu mohla vyvolat nové řízení a rozhodnutí u vyšší instance. Nejdříve byl zaveden postup dvojinstanční a pak trojinstanční. Systém soudců-úředníků z povolání umožnil, aby soudy fungovaly jako státní úřady nepřetržitě. Od roku 1781 u nás bylo pro soudce předepsáno odborné právníké vzdělání na právníké fakultě. V 18. století bylo odděleně zpracováno a kodifikováno řízení trestní a řízení civilní. Dočasně dochází k nahrazení ústního jednání řízením písemným, „pro něž nebylo na světě, co nebylo v aktech“. V trestním procesu se stále více uplatňoval vyšetřovací princip čili zásada inkviziční, podle níž je povinností soudu pátrat po skutečnostech potřebných k rozhodnutí bez ohledu na strany a jejich vůli, v civilním procesu převládla zásada projednací, podle níž soud zůstává spíše pasivním činitelem a hlavní aktivitu mají sporné strany.

1.2.4.2 Důkazy

Soudy byly vázány určitými hodnotami, které byly předem stanoveny pro jednotlivé důkazní materiály. Jejich volné hodnocení bylo absolutně nepřípustné, o připuštění jednotlivých důkazů rozhodoval pouze soudce. K důkazu nevině se vyžadovalo svědectví alespoň dvou svědků mužského pohlaví, jejich bezúhonnost a zletilost. Pakliže některý z požadavků chyběl, mohlo se přikročit k mučení. Nejvyšším důkazem bylo přiznání obviněného. Podle soudního řádu Josefa II. bylo možno obviněného odsoudit i na základě nepřímých důkazů, nikdy však k nejvyššímu trestu.

1.2.5 Kapitalismus v českých zemích (1848 – 1918)

Porevoluční období až do rozpadu Rakouska – Uherska je obdobím výrazných změn ve společnosti. Rokem 1848 bylo zrušeno poddanství, robota i pozemková vrchnost. ve vydávaných ústavách a zákonících se poprvé začínají objevovat pojmy lidská práva či občanská svoboda, i když na některých místech těžko uplatňované. V tomto období byla též vyhlášena zásada rovnosti občanů před zákonem.

1.2.5.1 Prameny práva

Roku 1852 za bachovského absolutismu byl vydán trestní zákoník založený z velké části na zákoníku předchozím z roku 1803. Dosavadní rozdělování trestných činů na dvě kategorie tak bylo nahrazeno rozdělením do třech kategorií: zločiny, přečiny a přestupky. Poměrně liberální trestní řád vydaný v letech 1849 – 1850 platil jen krátce. Už v roce 1853 novým přísnějším trestním řádem. Nejvýznamnějším pramenem práva byl u nás trestní zákoník z roku 1852, který platil po celou další trvání monarchie a převzalo jej pak i buržoazní Československo. Roku 1854 byl vydán tzv. „Výpraskový patent“, podle kterého může být místo vězení či zotřetí trestu použito také tělesného potrestání, čímž bylo míněno bití holí či metlou. I když bylo roku 1867 právě toto ustanovení zrušeno, výpraskový patent se stal základem trestního práva správního.

1.2.5.2 Organizace soudnictví

Stejně jako v předchozím období bylo české monarchistické soudnictví rozděleno do třech instancí. Stížnosti na porušení práva v řízení před nižšími soudy byly podávány k nejvyššímu správnímu i říšskému soudu, což byly největší soudní autority v zemi. Nižší soudy byly vázány právním názorem těchto soudů. Krajské soudy, které se doposud v hlavních městech monarchie nazývaly zemské, projednávaly zločiny a přečiny. Okresním soudům příslušelo řešit pouze přestupky. Po roce 1848 byly apelační soudy nahrazeny soudy vrchními, byly zřízeny v Praze a v Brně.

1.2.5.3 Trestní řízení

Za bachovského absolutismu došlo k návratu procesního řádu k vyhledávací (inkviziční) zásadě, podle níž bylo povinností soudu pátrat po skutečnostech potřebných k rozhodnutí bez ohledu na strany a jejich vůli. Byla také omezena zásada ústnosti. V této době byl zřízen institut státního zástupce. Mezi hlavní rysy soudního řízení v této době patřily zásady ústnosti, veřejnosti, zásada volného hodnocení důkazů a také zásada obžalovací. V rámci důkazního řízení se neprokazovaly skutečnosti všeobecně známé, ale skutečnosti, které měly opravdový a významný vliv na konečně rozhodnutí soudu. Mezi důkazy se řadilo ohledání místa, posudky znalců, obsahy listin a svědecké výpovědi²⁵.

1.2.6 Československý stát v letech 1918 - 1960

Začátek tohoto období je nerozlučně spojen s národně osvobozeným hnutím. Po rozpadu monarchie a vzniku československého státu byly recepčním zákonem převzaty veškeré dosud platné zemské a říšské zákony. Znamenalo to, že se do nové publiky mají převzít habsburské zákony i zákoníky nejen z celé dosavadní epochy kapitalismu, ale i z předcházející epochy konce feudalismu. Pro všechny tyto zákony byla charakteristická

---

²⁵ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 318-365

---

jejich nepřehlednost, zastaralost a roztržitost. Proto se hlavně v období do druhé světové války vedly snahy o sjednocení trestního práva správního.

Za doby okupace v protektorátu Čechy a Morava bylo v platnosti jednak vlastní právo zděděné z doby před okupací, jednak právo německé říše. Pokud jde o právo domácí, nebylo vždy jisté, co z něho dosud platí a co odpadlo. Od začátku roku 1941 mohly české autority k tomu zmocněné vydávat právní předpisy a zákony pouze se souhlasem říšského protektora. Za doby okupace byly sjednoceny sazby za pokuty a za správní přestupky. Právní úprava přestupků zůstala nejednotná až do roku 1950, kdy vešel v platnost zákon o trestním řízení správním. Tím bylo trestání správních přestupků svěřeno do pravomoci správních orgánů, místní příslušnost se přitom řídila místem spáchání přestupku.

1.2.6.1 Organizace soudnictví

Teorie i praxe rozlišovaly soudnictví civilní, trestní a veřejnoprávní, kam mělo spadat zvláště soudnictví správní. Avšak systém správního soudnictví nebyl nikdy důsledně propracován. Reprezentoval jej nakonec především celostátní Nejvyšší správní soud zřízený v Praze hned roku 1918.

Vedle něho existovaly ve veřejnoprávním soudnictví ještě volební soudy, které měly ověřovat volby do Národního shromáždění a rozhodovat různé konflikty vzešlé z voleb. Dále to byl ústavní soud, který měl rozhodovat o tom, zdali zákony odpovídají ústavě.

Podle stavu, jak se vyvinul od roku 1929, fungovaly jako obecné civilní soudy čtyři kategorie soudů, a to okresní, krajské, vrchní a v poslední instanci celostátní Nejvyšší soud se sídlem v Brně. Některé okresní či krajské soudy měly zvláštní označení podle agendy, kterou vykonávaly, např. v Praze se vyskytoval krajský soud civilní nebo obchodní a také okresní soud exekuční. Na krajských soudech vždy soudil sbor několika soudců zvaný senát, na okresních soudech soudil vždy jenom jeden soudce zvaný samosoudce.

Za doby okupace byly k terorizování a zastrahování obyvatelstva zřízeny „zvláštní a lidové soudy“, ve kterých se používalo zkráceného řízení bez jakéhokoliv předběžného vyšetřování. Zvláštní soudy soudily trestné činy proti německé říšské moci v protektorátu. Lidové soudy soudily vše, co německé trestní právo považovalo za velezradu nebo zemězradu²⁶.

---

²⁶ Srov. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975, str. 425

PROCESNÍ ČÁST

2 Základní pojmy a kategorizace

Správní právo je část správního řádu, která upravuje veřejnou správu. Představuje právní normy vztahující se na veřejnou správu, pokud jde o její organizaci a činnost, včetně vztahů vznikajících při jejím výkonu mezi nositeli veřejné správy na jedné straně a na druhé straně fyzickými nebo právnickými osobami. V této oblasti se též často setkáváme s pojmem právo státní, neboť reguluje činnost veřejné správy ve státě.

Správní právo hmotné zpravidla označuje normy, které obsahově upravují činnost správních orgánů, resp. které stanoví požadavky na plnění úkolů veřejné správy (např. ve věcech zdravotní péče, sociálního zabezpečení, vnitřního pořádku, atd.)

Správní právo procesní zahrnuje takové normy správního práva, jež upravují organizaci a působnost správních úřadů a orgánů, jakož i řízení před nimi. Právním procesním v užším smyslu se pak rozumí jen úprava správního řízení ve věci externího rozhodování správních úřadů²⁷.

Normy **občanského práva hmotného** v nejširším slova smyslu, tedy včetně norem práva obchodního, rodinného a družstevního, případně i částečně pracovního, upravují osobní, osobnostní, ale zejména majetková práva a povinnosti. Tyto normy jsou většinou dodržovány dobrovolně. Teprve v případě, že tyto normy nejsou některým z účastníků občanskoprávního vztahu dodrženy, může se druhý účastník tohoto vztahu dovolat ochrany prostřednictvím státního orgánu, tedy soudu, v některých případech rozhodce.

---

²⁷ Srov. Hendrych, Dušan a kol., Správní právo – Obecná část (6. vydání): Praha: C. H. Beck, 2006, str 15-20

Občanským právem procesním je soubor určitých právem upravených pravidel chování, jejichž dodržování je zabezpečeno pomocí státního donucení. Vzhledem k tomu, že předmět úpravy občanského práva procesního je civilní proces, je třeba občanským právem procesním rozumět soubor právních norem, které upravují občanský proces.

3 Svědek

Svědék je osoba, která podává věrohodnou výpověď o nějaké závažné věci. Důležitý je zejména očitý svědek, který vypovídá o něčem, co sám viděl, slyšel a podobně. Aby se důležité právní akty daly v budoucnosti potvrdit, vyžadují se i dnes svědkové například při svatbě, při závěti a podobně.

Při vyšetřování, v občanských i trestních sporech je svědek osoba, která není ani stranou sporu ani zaměstnancem příslušného úřadu. Svědek je povinen svědectví poskytnout. Za to mu náleží i náhrada výdajů a času. Svědecká povinnost se nevztahuje na osoby, jež jsou v dané věci vázány státním nebo stavovským tajemstvím (například lékařským, zpovědním a podobně) a na případy, kdy by svědek mohl svým svědectvím uškodit sobě nebo osobě blízké.

Protože svědectví může významně ovlivnit rozhodnutí soudu, záleží na tom, aby bylo pravdivé, to jest nezkrášlovalo a neskrývalo skutečnosti. Ke zkreslení skutečnosti může dojít buď proto, že se svědek mýlí, anebo proto, že chce klamat. Pravděpodobnost omylu je obvykle menší u očitých svědků, kteří danou skutečnost sami pozorovali nebo zažili. Aby se vyloučilo záměrné zkreslení, svědek před výpovědí přísahá, že bude mluvit pravdu, a je také poučen, že nepravdivé křivé svědectví je trestné.

Proti křivému svědectví se staré společnosti bránily zdůrazňováním závažnosti svědectví, poukazem na to, že svědek není sám, nýbrž že danou událost viděly i různé mocnosti nebo že ji zná Bůh. Indický Zákoník Manuův pachatel i svědkovi připomíná, že svědky jsou zároveň také „bohové, nebe, země, voda, srdce, Měsíc, Slunce, oheň, vítr a soumrak“. Stanoví také, že pokud svědka krátce po svědectví postihne nějaké neštěstí, jeho svědectví bylo falešné.

Svědectví je výpověď, jejíž věrohodnost se zakládá na osobě svědka. Důležité je zejména svědectví očitého svědka, který vypovídá o něčem, co sám viděl, slyšel a podobně.

Svědectví hraje velmi významnou úlohu při vyšetřování, v občanských i trestních sporech. Svědek je zde osoba, která není stranou sporu ani zaměstnancem soudu. Pokud psané a vůbec hmotné důkazy chybí, může být svědectví jediným a tedy nenahraditelným důkazem. Proto v historických i moderních právních systémech platí svědecká povinnost: občan, který něco důležitého o sporné věci ví, je povinen svědectví poskytnout. To se nevztahuje na osoby, jež jsou v dané věci vázány tajemstvím.

4 Svědek v občanskoprávním řízení

4.1 Občanskoprávní řízení

Civilní proces (méně často označován jako občanskoprávní řízení) je postup soudů, účastníků řízení a dalších subjektů při poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým právům a zákonem chráněným zájmům vyplývajícím z občanskoprávních, rodinněprávních, pracovněprávních a obchodněprávních vztahů. To dále zahrnuje procesní vztahy, které se mezi těmito subjekty při této činnosti vytvářejí. Civilní proces je předmětem občanského procesního práva. Jeho základní právní normou je občanský soudní řád.

4.2 Druhy civilního procesu

Řízení nalézací je řízení, v němž soud nalézá právo, popř. právo vytváří. K jeho zahájení dochází zpravidla podáním návrhu a k jeho ukončení vydáním meritorního rozhodnutí. V českém právu se nalézací řízení tradičně dělí na sporné řízení a nesporné řízení.

Řízení vykonávací je řízení vedoucí ke splnění povinnosti uložené soudním rozhodnutím, pokud tato povinnost nebyla plněna dobrovolně. Jde o způsob realizace práva i proti vůli povinného prostřednictvím státního donucení.

Řízení konkursní a vyrovnávací jsou řízení, jejichž předmětem je procesní řešení úpadku dlužníka. Zahrnují prvky nalézacího i vykonávacího řízení. Je upraveno zvláštním zákonem č.328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání.

Řízení rozhodčí je jeden z případů tzv. alternativních řešení sporu, kdy spor nerozhodují soudy, ale nestátní orgány, kterými jsou rozhodci nebo stálé rozhodčí soudy. Je upraveno zvláštním zákonem č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Řízení smírčí a zajišťovací je řízení, které probíhá před zahájením řízení ve věci samé. Jeho cílem je dosáhnout smírného řešení sporu, aniž by muselo být zahájeno sporné řízení podáním žaloby ve věci (řízení smírčí), nebo předběžné úpravy poměrů mezi účastníky (řízení zajišťovací).

4.3 Zásady civilního procesu

Tabulka 1: Zásady civilního procesu

Zásada:	Charakteristika
volného hodnocení důkazů	Soud touto zásadou není omezován, jak který důkaz hodnotit, tj. jakou míru vrchnosti mu přiznat, a proto důkazem může být vše, co může sloužit ke zjištění stavu projednávané věci.
arbitrárního pořádku	Znamená, že zákon nepředepisuje žádná zvláštní období či úseky řízení. To je považováno za jeden celek. Soud tedy sám určuje podle svého uvážení, zda a kdy který úkon vykoná, kdy a které důkazy provede, kdy lze považovat věc zralou pro vydání rozhodnutí.
projednávací	Je jí ovládáno sporné řízení, kde proti sobě vystupuje žalobce i obžalovaný. V podstatě znamená, že soud přihlíží pouze k tomu, co mu sporné procesní strany přednesly a k těm důkazům, které mu o svých tvrzeních nabídly. Za výsledek sporu, tedy úspěch anebo neúspěch nese odpovědnost účastník řízení, nikoliv soud.

vyšetřovací	Uplatňuje se v tzv. nesporném řízení, kde jde zpravidla o veřejný zájem. Jedná se o otázky, na nichž je zainteresován stát a celá společnost, a proto zde musí soud nést odpovědnost za shromáždění všech potřebných důkazů tak, aby v posuzované věci byl skutkový stav zjištěn co nejúplněji a věc mohla být rozhodnuta spravedlivě a v souladu se zákonem. Neznamená to však, že účastníci mohou být nečinní.
rovnosti účastníků před soudem	Je zaručena Ústavou. Soud vystupuje ve funkci představitele státu a zosobnění zákona. Ostatní účastníci nejsou oprávněni proces řídit ani v něm rozhodovat. Všichni účastníci, ale ať je jejich zájem na výsledku sporu jakýkoliv, mají vůči soudu stejná práva a povinnosti.
veřejnosti	Znamená přístupnost pro každého, kdo se chce procesu zúčastnit jako divák. U civilního procesu není příliš obvyklá účast obecnosti (na rozdíl u trestního), ale zásada, že jednání je v kterémkoliv okamžiku přístupné veřejnosti, je zachována. Jde o ústavní princip. Výjimku stanoví zákon. Výjimečně jde vyloučit veřejnost po celé jednání nebo část, pokud by veřejné projednávání věci ohrozilo tajnost skutečností chráněných zvláštním zákonem nebo obchodní tajemství. Odepřít lze přístup nezletilým a občanům, u kterých je obava, že by mohli rušit důstojný průběh jednání. Rozsudek se musí vyhlásit veřejně bez jakéhokoli omezení účasti veřejnosti.

Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Civiln%C3%AD_proces

5 Svědek v trestním řízení

5.1 Trestní řízení

Trestní řízení je zákonem upravený postup příslušných orgánů státu (tzv. orgánů činných v trestním řízení), jehož cílem je bez důvodných pochybností na základě řádně opatřených a provedených důkazů a při zachování zaručených práv dotčených osob zjistit, zda byl spáchán trestný čin. Dále je úkolem trestního řízení zjistit jeho pachatele, uložit mu spravedlivý trest nebo rozhodnout o potřebném ochranném opatření a takové rozhodnutí

vykonat. Trestního řízení se vedle orgánů činných v trestním řízení účastní i další osoby, které v závislosti na svém postavení v řízení mají různá práva a povinnosti. Cílem trestního řízení je také upevňování zákonnosti, předcházení a zamezování trestné činnosti, jakož i výchovné působení na občany. Řízení působí totiž nejen bezprostředně vůči osobám, proti kterým je vedeno nebo které se ho účastní, ale zprostředkovaně (např. prostřednictvím médií) má vliv i na širší veřejnost, pro kterou představuje odstrašující příklad.

5.2 Zásady trestního řízení

Základní zásady trestního řízení jsou právní ideje, na kterých je trestní řízení založeno. Odrážejí se v konkrétních předepsaných procesních postupech a také slouží při aplikaci a interpretaci procesních norem. K důslednějšímu uplatňování základních zásad trestního práva dochází po listopadu 1989. Některé z těchto zásad jsou deklarovány v Listině základních práv a svobod a v ústavě České republiky.

Tabulka 2: Zásady trestního řízení

Zásada:	Charakteristika
nullum crimen sine lege	Ze zásad „nullum crimen sine lege“ (žádný trestný čin bez zákona) a „nulla poena sine lege“ (žádný trest bez zákona) vyplývá, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.
nulla poena sine lege	
zákazu retroaktivity	(Zákaz zpětné působnosti trestního zákona.) Vyjadřuje zákaz použití pozdějšího přísnějšího zákona. Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije pouze tehdy, jestliže je to pro pachatele příznivější.
humanismu	Jejím projevem je mimo jiné nepřipustnost trestu smrti a dále, že nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

demokratismu	Spočívá v tom, že trestní právo se zaměřuje nejen na ochranu osobnosti člověka, ale že vychází rovněž z presumpce rovnosti všech občanů před zákonem a z individuální odpovědnosti za zavinění. Systém trestů umožňuje občanům podílet se na nápravě pachatelů trestných činů.
---------------------	--

Zdroj: Novotný, František a kol., *Trestní právo hmotné (2. rozšířené vydání)*: Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2007

Z dalších zásad je třeba uvést zejména zásadu trestní odpovědnosti za spáchaný trestný čin (včetně zásady, že bez zavinění není trestný čin), zásadu zákazu analogie k tíži pachatele, zásadu zákonnosti a zásadu ekonomie trestního práva.

5.3 Svědek

5.3.1 Povinnost svědčit

Povinnost svědčit o trestném činu, o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení, je daná zákonem. Lze ji vynucovat i mocensky, např. ukládáním pokut. Existují ovšem i výjimky jako příbuzenský vztah k obviněnému, hrozba vlastního trestního stíhání nebo zákonná povinnost mlčenlivosti. Tyto důvody nás povinnosti svědčit zbavují.

5.3.2 Právo odepřít výpověď

O právu odepřít svou výpověď musí svědka poučit především předseda senátu. Toto právo má podle českého platného právního řádu v trestním řízení příbuzný obviněného (obžalovaného) v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh. Je-li svědek v uvedeném poměru jen k jednomu z více obviněných, má právo odepřít výpověď jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která se týká ostatních obviněných, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v uvedeném poměru.

Svědka je oprávněn odepřít výpověď, jestliže by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v přímém pokolení, svému sourozenci, osvojiteli, osvojení, manželu nebo druhovi anebo jiným osobám v rodinném nebo obdobném poměru, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

Trestní řád z povinnosti podat svědeckou výpověď dále vyjímá osoby, u kterých je uložen zákaz výslechu. Podle ustanovení § 99 nesmí být svědek vyslechnut o okolnostech

---

týkajících se utajovaných skutečností chráněných zvláštním zákonem, jež je povinen zachovat v tajnosti, ledaže byl této povinnosti zproštěn příslušným orgánem. Je stanoveno, že zproštění je možno odepřít pouze tehdy, jestliže by výpověď způsobila vážnou škodu státu. Svědek dále nesmí být vyslýchán tehdy, jestliže by svou výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti (může jít např. o advokáta, lékaře atd.). Této povinnosti může být zproštěn pouze příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu tuto povinnost má.

Odepřít výpověď jako svědek však nemůže ten, kdo má v souvislosti s trestným činem, jehož se svědecká výpověď týká, oznamovací povinnost podle trestního zákona (viz ustanovení § 168 trestního zákona, trestnost neoznámení takového trestného činu, jakým je například týrání svěřené osoby a dalších vyjmenovaných trestných činů).

5.3.3 Předvolání a předvedení

Trestní řád zná dva základní typy soudních jednání – hlavní líčení a veřejné zasedání. Pro každý z těchto typů upravuje i to, s jakým časovým předstihem mají být zúčastněné osoby předvolávány. Pokud jde o hlavní líčení, tak obžalovanému, státnímu zástupci a obhájci musí být předvolání doručeno nejpozději pět pracovních dnů předem, při nedodržení této lhůty se smí hlavní líčení konat pouze s jejich souhlasem. U ostatních osob, jako jsou právě svědci, je tato lhůta třídnenní, její nedodržení však nemá žádné účinky a v líčení se může pokračovat i bez jejich souhlasu. U veřejného zasedání jsou lhůty předvolání u obou skupin stejné s tím rozdílem, že se nejedná o dny pracovní, ale kalendářní.

Pakliže se řádně předvolaný svědek nedostaví bez dostatečné omluvy, může být předveden. Na všechny následky nedostavení se musí být svědek v předvolání upozorněn. O předvedení je třeba požádat příslušný policejní orgán. Nedostaví-li se svědek, který je příslušníkem ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, tak je nutno požádat jeho velitele, aby ho nechal předvést a sdělil důvod své absence u trestního řízení.

5.3.4 Výslech

Výslech svědka se drží stálých pravidel a postupů. Před výslechem svědka je třeba vždy zjistit jeho totožnost a jeho poměr k obviněnému. Dále je nutné poučit jej o právu odepřít výpověď a je-li toho třeba, též o zákazu výslechu, jakož i o tom, že je povinen vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčet. Dále musí být poučen o významu svědecké

---

výpovědi z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi. Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než patnáct let, je třeba ji poučit přiměřeně jejímu věku.

Na počátku výslechu musí být svědek dotázán na poměr k projednávané věci a ke stranám a podle potřeby též na jiné okolnosti významné pro zjištění jeho hodnověrnosti. Svědkovi musí být dána možnost, aby souvisle vypověděl vše, co sám o věci ví a odkud se dozvěděl okolnosti, které u soudu uvádí.

Svědčkovi mohou být kladeny otázky k doplnění výpovědi nebo k odstranění neúplnosti, nejasnosti a rozporů. Svědkovi nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi. Je-li toho třeba ke zjištění pravosti rukopisu, může být svědkovi přikázáno, aby napsal potřebný počet slov.

Je-li jako svědek vyslýchána osoba mladší než patnáct let o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat. K výslechu se musí přibrat pedagog nebo jiná osoba, která má zkušenosti s výchovou mládeže. Může-li to přispět k správnému provedení výslechu, mohou být přibráni i rodiče. Osoby, které byly takto přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu. V průběhu provádění výslechu mohou navrhnout i jeho přerušování nebo ukončení, pokud by jeho provedení nebo pokračování mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Pokud nehrozí nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví. V dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech.

5.3.5 Utajení svědka

Obviněný musí mít možnost vyjádřit se k osobě svědka a zpochybnit jeho věrohodnost (může např. předložit důkaz, že svědek na místě činu vůbec nebyl nebo že má osobní zájem na poškození obviněného atd.). Je tudíž třeba, aby obviněný věděl, kdo proti němu svědčí. Přesto trestní řád ve zvláštních případech umožňuje, aby totožnost svědka zůstala utajena.

Týká se to situací, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že svědkovi nebo jemu blízké osobě v souvislosti s podáním svědectví hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí. V takových případech, nelze-li ochranu svědka zajistit jinak, musí orgány činné v trestním řízení učinit opatření, která zabrání zjištění totožnosti svědka. Osobní údaje včetně jména a příjmení svědka se do trestního spisu nezapisují, ale jsou vedeny odděleně, přičemž

---

seznámit se s nimi mohou jen ty osoby, které danou věc projednávají. K těmto údajům by se tedy neměli dostat ani policista či soudce, kteří nejsou do dané věci zainteresováni. V protokole o výslechu svědka se uvede smyšlené jméno a tímto jménem také svědek protokol podepisuje, přičemž může dokonce jít i o jméno, neodpovídající pohlaví svědka. Samotný výslech svědka probíhá také tak, aby nebylo možné odhalit jeho totožnost. Svědek proto např. vypovídá z jiné místnosti nebo i z jiné budovy pomocí nějakého přenosového zařízení, které dokonce může změnit hlas svědka a zajistit tak jeho větší ochranu.

Opatření k utajení svědka popsaná v předchozím odstavci mohou zajistit přímo orgány činné v daném konkrétním trestním řízení, tedy policejní orgány, státní zástupce nebo soud. V některých závažných případech však takováto opatření nejsou pro řádnou ochranu svědka dostatečná. Na tyto případy pamatuje zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Podle tohoto zákona jsou dokonce chráněni nejen svědci a jejich blízcí, ale i znalci a tlumočníci a jejich blízké osoby.

5.3.6 Zvláštní ochrana

Zvláštní ochranu zajišťuje Policie ČR a Vězeňská služba na základě rozhodnutí ministra vnitra. Zvláštní ochrana spočívá jednak v osobní ochraně, jednak v přestěhování ohrožené osoby do jiného bydliště včetně pomoci k začlenění v novém prostředí a dále v zastírání skutečné totožnosti ohrožené osoby. K zastření skutečné totožnosti může být dokonce vytvořena zcela nová identita ohrožené osoby, tzn. že získá zcela nové osobní údaje (jméno, rodné číslo, zdravotní pojištění atd.) a tyto údaje se zavedou i do běžných informačních registrů (např. evidence obyvatel, registrů důchodového zabezpečení atd.). V těchto registrech se nové osobní údaje nijak neoddělují od ostatních, takže nelze zjistit, že se jedná o člověka s nově vytvořenou identitou.

Dalším způsobem ochrany ohrožené osoby je prověřování této osoby samotné, zda neporušuje podmínky ochrany. Pro tyto účely mohou být používány i technické prostředky, tzn. že může být prováděn odposlech chráněné osoby, mohou být pořizovány i její zvukové a obrazové záznamy. K tomu je však třeba souhlasu soudce vrchního soudu.

K zastírání činnosti při ochraně ohrožených osob má policie zákonem povoleno používání zvláštních prostředků, jako je používání krycích dokladů, různých konspirativních prostředků a zabezpečovací techniky. k dispozici má i zvláštní finanční prostředky, které nepodléhají pravidlům pro hospodaření se státními prostředky, ale pravidla pro nakládání

---

s nimi stanoví přímo ministr vnitra. Policista může dokonce pro zastření identity vytvořit obchodní společnost, jejímž účelem však nesmí být podnikání.

5.3.7 Svědečné

Podle zákona má svědek nárok na náhradu nutných výdajů spojených s průběhem řízení. To se týká náhrad za cestovní náklady a prokázaného ušlého výdělku (svědečného). Tento nárok zaniká, pokud jej svědek neuplatní do třech dnů po svém výsledku nebo po tom, co mu bylo sděleno, že k výsledku nedojde. Na to však musí být svědek upozorněn. Nárok na náhradu výdajů má podle zákona i svědek nebo jiná osoba (s výjimkou podezřelého nebo obviněného) také tehdy, dostaví-li se na výzvu orgánu činného v trestním řízení k provedení jiného úkonu dokazování.

Výši svědečného určuje zpravidla ihned po uplatnění nároku na svědečné ten, kdo svědka nebo jinou osobu předvolal. V řízení před soudem určuje výši svědečného předseda senátu²⁸.

6 Svědek ve správním řízení

6.1 Správní řízení

Správní řízení je postupem, jehož cílem je vydat správní akt, schopný způsobit účinky v něm předvídané, tedy založit, změnit nebo zrušit práva a povinnosti v dané věci právnímu orgánu nepodřízených osob, nebo je autoritativně stvrdit. Je způsobem rozhodování, pokud je třeba případ řešit právě vydáním správního aktu, alternativy patří mezi výjimky (např. uzavření veřejnoprávní smlouvy na místo vydání rozhodnutí). Od správního aktu je očekáváno, že bude silný a přesvědčivý svou zákonností. Proces má sloužit k nalezení správného, spravedlivého rozhodnutí.

Osoby, jejichž práv a povinností se postup a rozhodnutí týká, se na řízení a vytváření obsahu rozhodnutí podílejí a prostřednictvím jim svěřených procesních práv hájí a prosazují svá práva a zájmy. Správní řízení tak má nezastupitelnou funkci ochrany práv a zájmů osob.

---

²⁸ Srov. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

Jejich postavení vůči správnímu orgánu je ovšem stále vztahem k nositeli moci, který nakonec autoritativně rozhodne, a tento vztah není rovný. Proto právní předpisy zavazují i samotné správní orgány práva osob chránit, dát jim potřebné informace a poskytovat pomoc a poučení, aby v řízení neutrpěli újmu. Správní orgán, který představuje a prosazuje zájmy veřejné, by nakonec měl dle rozhodnutí, dojde-li ke konfliktu, spravedlivě vyvážit soukromé zájmy osob a zájem veřejný.

Správní řízení napomáhá k otevřenosti správy a k její kontrole. Zúčastnění mohou sledovat a hodnotit úkony, které správní orgán v řízení činí. Jsou ostatně zaznamenávány ve spisech, do kterých mohou kromě nich nahlížet i třetí osoby, prokážou-li právní zájem nebo jiný závažný důvod. Přístup k informacím, právo na pomoc a poučení a právo být slyšen, jakož i povinnost orgánů vést proces ke správnému rozhodnutí, a povinnost takové rozhodnutí odůvodnit, jsou hlavními prvky otevřenosti a objektivnosti správního rozhodování, umožňující i jeho průběžnou kontrolu. Právně upravený formalizovaný postup je východiskem i pro následné působení dalších kontrolních mechanismů, zejména soudní kontroly, které mohou zpětně posuzovat jak obsah rozhodnutí, tak vedení řízení²⁹.³⁰

6.2 Zásady správního řízení

Základními pravidly správního řízení se rozumí zásady, jimiž je ovládáno celé správní řízení a které jsou formulovány v úvodních ustanoveních správního řádu a dále jsou obsaženy v jeho dalších ustanoveních nebo z nich vyplývají. K základním zásadám správního řízení patří zásada zákonnosti, zásada materiální pravdy, zásada rovnosti všech účastníků řízení, zásada rychlého a hospodárného projednávání a rozhodování, zásada oficiality modifikovaná zásadou dispoziční a zásada součinnosti.

---

²⁹ Např. podle § 76 soudního správního řádu správní soud zruší bez jednání napadené rozhodnutí pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů rozhodnutí, atd.

³⁰ Srov. Hendrych, Dušan a kol., Správní právo – Obecná část (6. vydání): Praha: C. H. Beck, 2006, str. 341-342

Tabulka 3: Zásady správního řízení

Zásada:	Charakteristika
zákonnosti	Je jí možné považovat za nejdůležitější, neboť pro veřejnou správu vykonávanou v podmínkách právního státu určuje podmínky, meze a způsob výkonu jejich pravomocí zejména vůči spravovaným osobám. V praxi to znamená, že správní orgány musí postupovat a jednat v souladu se zákony, předpisy a dalšími právními ustanoveními.
materiální pravdy	Zajišťuje to, že orgán musí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci. Skutkový stav věci musí zjistit přesně a úplně.
procesní rovnosti	Zaručuje pro dotčené osoby při uplatňování svých práv rovné postavení. Správní orgán musí postupovat vůči dotčeným osobám nestranně a od všech vyžaduje plnění svých povinností rovnou měrou.
rychlosti a hospodárnosti	Podle ní správní orgán vyřizuje věci bez zbytečných průtahů. Pro včasnost vyřízení věci jsou stanoveny různé procesní lhůty.
oficiality	Znamená, že správní řízení je v úřední pravomoci správního orgánu a jeho běh a úkony v řízení nezávisí na vůli účastníků řízení. Zásada oficiality se realizuje ve vztahu k zahájení řízení. Projev této zásady je spojen s povinností správního orgánu zjistit dostatečně skutkový stav věci a k tomu účelu získávat a provádět důkazy.
dispoziční	Projevuje se v ostatních případech zahajování řízení, které se děje na žádost účastníka.
součinnosti	Spočívá v tom, že orgán musí účastníky poučit o jejich právech a povinnostech, aby u slyšení nebyli poškozeni nebo neutrpěli jinou újmu.

Zdroj: Svoboda, Ivo – Vičař, Radim, Kapitoly ze správního práva: Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007

Mezi další zásady patří zásada aktivní účasti účastníků na řízení (slyšení účastníků), zásada volného hodnocení důkazů, zásada kontroly nad rozhodováním (dvoustupňovost řízení), zásada písemnosti modifikovaná zásadou ústnosti, zásada neveřejnosti modifikovaná zásadou veřejnosti a zásada jednotnosti řízení, jejímž protipólem řízení je v některých zvláštních případech zásada koncentrace řízení.

6.3 Subjekty správního řízení

Subjekty správního řízení jsou jednak správní orgány, které na základě své pravomoci vydávat v určitých věcech individuální správní akty řízení vedou, jednak účastníci řízení, jejichž práv a povinností se řízení týká a kteří se na řízení a rozhodování podílejí. Hovoří se o nich jako o „hlavních subjektech řízení“ nebo o dvou „základních skupinách subjektu“, a to už z toho důvodu, že ke správnímu řízení je vždy nutný správní orgán a alespoň jeden účastník. Činnost správních orgánů a účastníků má na řízení rozhodující vliv.

Do správního řízení se pravidelně zapojují i další správní orgány a osoby, jimž je též dán prostor pro prosazování jejich zájmů, nebo jimž zákon ukládá či umožňuje, aby určité zájmy chránily a prosazovaly (např. veřejný zájem). Bývají označovány jako zvláštní nebo další subjekty řízení, z hlediska svého postavení a vlivu však netvoří homogenní skupinu. Procesní předpisy jim podle potřeby přidělují různé role i rozličná označení: nadřízené orgány, dotčené orgány, jiné osoby apod. Nalézt pro ně místo není lehké, někdy je zákon zařadí mezi účastníky a tím jim vlastně poskytne ty nejlepší možné podmínky. Příkladem mohou být osoby, které se přihlásí správnímu orgánu, který vede sporné řízení, mají-li zájem na jeho výsledku. Zákon z nich vytvořil kategorii vedlejších účastníků a hned dodal, že v zásadě mají postavení účastníků řízení.

A pak je zde ještě skupina „zúčastněných na řízení“, jako jsou například zástupci účastníků, svědci, znalci, tlumočníci aj. Ty už nelze označit za subjekty řízení, protože vlastním jménem nemohou řízení ovlivňovat, nehájí své zájmy a nejsou nositeli procesních práv a povinností ve vztahu k předmětu řízení³¹.

6.4 Svědek

6.4.1 Předvolání

Někdy nastává v řízení situace, kdy správní orgán musí s účastníky řízení nebo i s jinými občany vejít v bezprostřední ústní styk. Ve většině případů stačí těmto osobám poslat pozvánku a ani se dostaví, určitá část občanů však odmítá jakoukoli spolupráci

---

³¹ Srov. Hendrych, Dušan a kol., Správní právo – Obecná část (6. vydání): Praha: C. H. Beck, 2006, str. 359-360

---

se státem a jeho orgány a správní orgán musí být vybaven účinnými prostředky k zajištění jejich spolupráce. Prvním takovýmto prostředkem je předvolání. Předvolat občana lze jediné tehdy, je-li jeho osobní účast nutná. Tato podmínka má bránit zbytečnému šikanování občanů. Nemusí jít pouze o účastníka řízení, je-li však předvolávána jiná osoba, musí správní orgán zvažovat i otázku nákladů. V předvolání musí být občan upozorněn na následky nedostavení se a není-li toto upozornění součástí předvolání, nejde již o předvolání, ale o pouhé pozvání, které na rozdíl od předvolání nemá žádné právní následky. Pokud se občan na předvolání nedostaví, může mu správní orgán předspsat k úhradě náklady, které tím orgánu nebo jiným účastníkům nebo osobám vznikly, dále mu může uložit pořádkovou pokutu, a konečně jej může dát předvést. Předvolání nemá formu správního rozhodnutí, avšak musí být vystaveno písemně. Doručením předvolání vzniká předvolané osobě právní povinnost dostavit se v určitý den a hodinu před správní orgán. Ten musí dbát na dobrou formulaci předvolání, aby návštěva občana byla účelná a nešlo o zbytečné šikanování – např. neuvede-li správní orgán požadavek, aby se občan dostavil s občanským průkazem, nebude moci ověřit totožnost občana, tedy skutečnost, zda se dostavil právě ten občan, kterého správní orgán předvolal³².

6.4.2 Předvedení

Nepodaří-li se zajistit účast svědka nebo účastníka řízení jiným způsobem, zejména předvoláním, může správní orgán přistoupit k předvedení, ovšem pouze za určitých podmínek. Především musí jít o svědka nebo účastníka řízení, který se nedostavil na opětovné předvolání. Předvedená osoba tedy musela být předvolávána nejméně dvakrát, přičemž jí muselo být předvolání v obou případech prokazatelně doručeno. Předvolávaná osoba může být předvedena dále pouze v případě, nedostavila-li se bez náležité omluvy nebo bez závažného důvodu. Má-li občan pro nedostavení se závažný důvod, nemůže být předveden, i když se neomluvil předem, ale dodatečně. K předvedení je nutná forma správního rozhodnutí. Rozhodnutí o předvedení se předváděnému nedoručuje předem, aby nebyl zmařen účel předvedení. Samotný akt je pak již výkonem rozhodnutí.³³ O předvedení požádá správní orgán místně příslušný útvar policie (jde-li o příslušníka armády, pak velitele vojenského útvaru) a doručí mu rozhodnutí o předvedení ve dvojím vyhotovení. Jedno vyhotovení tohoto správního rozhodnutí pak orgán provádějící předvedení osobně předá předváděné osobě a vyzve ji k dobrovolnému následování do místa, kam má být předvedena.

---

³² Zákonem č. 75/1957 Sb. o občanských průkazech není občanům stanovena povinnost občanský průkaz nosit k úředním jednáním či mít jej stále u sebe

³³ Přímým vynucením povinnosti podle §79 odst. 4 správního řádu

---

Pakliže osoba příkazu neuposlechne, předvede jej příslušník policie násilím za použití donucovacích prostředků dle zákona o Policii ČR.

6.4.3 Důkazní řízení

Každé rozhodnutí musí vycházet ze spolehlivě zjištěného stavu věci, proto musí vycházet z podkladů, které o skutečném stavu vypovídají. Zejména jde o tyto podklady rozhodnutí:

1. podání účastníků řízení, jejich návrhy a vyjádření,
2. čestná prohlášení občanů,
3. skutečnosti všeobecně známé,
4. skutečnosti známé správnímu orgánu z jeho úřední činnosti,
5. pravomocná rozhodnutí jiných orgánů,
6. kontrolní zjištění specializovaných orgánů,
7. výsledek posouzení předběžné otázky.

Podklady v bodech 3 a 4 se nedokazují, nedokazují se ani skutečnosti, pro něž platí právní domněnka, a z podstaty čestného prohlášení vyplývá, že se nedokazuje ani ono. Právní předpisy vyhlášené ve sbírce zákonů se rovněž nedokazují. Ostatní tvrzení účastníků je však nutné dokázat, přičemž každý účastník řízení má právo navrhnout důkazy, navrhnout doplnění důkazů a klást svědkům a znalcům otázky.

Účastník řízení má nejen právo, ale i povinnost navrhnout na podporu svých tvrzení důkazní prostředky. Z nesplnění této povinnosti však nelze vyvozovat žádné důsledky a nelze ani hovořit o tom, že některý účastník neunesl důkazní břemeno.

6.4.4 Svědecká výpověď

Podstatou svědecké výpovědi je to, že fyzická osoba odlišná od správního úředníka i od účastníků řízení sdělí správnímu orgánu vše, co svými smysly³⁴ vnímala při události, jíž byla svědkem a jež je pro dané řízení významná. Povinnost vypovídat jako svědek má každý občan, přičemž plnění této povinnosti není nikterak vázáno na věk. Odepřít vypovídat může svědek tehdy, když svou výpovědí přivodí nebezpečí trestního stíhání svého nebo sobě blízkých osob³⁵. Dále nemusí svědek vypovídat v případech, kdyby svou výpovědí porušil

---

³⁴ Zrak, sluch, chuť, čich, hmat a rovnováha. Informace získané vědecky neprozkoumanými smysly (intuice, telepatie, telegnose apod.) nemohou být oporou správního rozhodnutí

³⁵ Uplatnění zásady trestního práva, že nikdo nesmí být nucen vypovídat proti sobě

---

státní, hospodářské a služební tajemství³⁶, nebo zákonem uloženou nebo výslovně uznanou povinnost mlčenlivosti. Výpověď nebude prováděna i v případech faktické či právní nemožnosti svědecké výpovědi, např. v případech, kdy svědek není sto své znalosti o dané věci sdělit pro komunikační nezralost (velmi malé děti) nebo poruchu (duševní choroba, ztráta řeči,...), nebo v případě, kdy svědek přes všechny sankce proti němu uplatněné svědeckou výpověď neposkytne (mučení je nepřijatelné), nebo se jej vůbec nepodařilo nalézt či k výpovědi předvést.

6.4.5 Křivá výpověď

Křivá výpověď je vědomě nepravdivá nebo neúplná svědecká výpověď. Ve správním řízení není trestným činem, postih je tudíž možný pouze ve formě pořádkové pokuty, změny rozhodnutí vydaného na základě křivé výpovědi, nebo přestupkového řízení.³⁷ Trestnou by byla křivá výpověď jediné v případě, byla-li by prostředkem získání neoprávněných výhod ve smyslu některého trestného činu, vymezeného trestním zákonem.

6.4.6 Postup svědecké výpovědi

Formální postup svědecké výpovědi není správním řádem detailně upraven, stanoveno je pouze povinné poučení svědka, povinnost umožnit účastníkům řízení a jejich zástupcům klást svědkům otázky a povinnost protokolace výpovědi. Postup výpovědi vyplývá spíše ze zákonů logiky věci. Správní orgán nejdříve poučí svědka o možnosti odepřít výpověď, o povinnosti vypovídat pravdivě a nic nezamlčet a o právních následcích nepravdivé nebo neúplné výpovědi. Poté svědek sám vypovídá, pokud možno bez přerušování a zásahů správního orgánu, k dané věci vše, co považuje za důležité. Po ukončení vlastní volné výpovědi svědka klade své otázky správní orgán a po něm ostatní účastníci řízení. Správní orgán je povinen umožnit účastníkům řízení klást otázky, takže nemůže provádět svědeckou výpověď bez toho, že by účastníky řízení vyrozuměl o datu, hodině a místu provádění tohoto důkazního prostředku. Nemá-li správní orgán doplňující otázky a nechce-li svědek sám nic dalšího uvést, výslech se ukončí a protokol o svědecké výpovědi se předloží svědkovi k podpisu.

---

³⁶ Obchodní tajemství podle § 17 – 20 obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. však nepřijatelnost svědecké výpovědi nezakládá, není-li v konkrétním případě též státním, služebním či hospodářským tajemstvím či není-li povinnou mlčenlivostí krytou zvláštními předpisy

³⁷ Podle § 21 odst. 1 písm. g) zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích ve znění pozdějších změn a doplňků

Aby správní orgán navázal se svědkem dobrý psychologický kontakt, musí k němu mít poctivý, přímý postoj, neboť to samé požaduje od něj. Rozhodně není přípustné klást svědkovi otázky klamavé nebo návodné. Klamavou je otázka vyvolávající dojem, že předmětem dotazu je něco jiného, než co se dotazem skutečně sleduje. Návodnou je otázka, která sama v sobě obsahuje možnou výpověď. Takovými otázkami se svědecká výpověď znehodnocuje a mnohdy ji již ani nelze opakovat, neboť sugestibilnější svědek nebude při opakované výpovědi vypovídat o tom, co svými smysly vnímal, ale o tom, co vypovídal minule. Proto musí správní orgán zabránit tomu, aby takovéto otázky kladli i účastníci řízení a zejména jejich profesionální zástupci³⁸.

7 Svědek ve správním řízení v podmínkách Hradce Králové

Rozsah agendy oddělení přestupků správního odboru magistrátu v HK.

- provádění správního řízení podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v případech věcné příslušnosti
- provádění správního řízení podle § 5 občanského zákoníku
- projednávání a vyřizování stížností a ostatních podání občanů
- metodická spolupráce s ostatními odbory na úseku přestupkové agendy
- podávání zpráv o pověsti občanů na vyžádání příslušných orgánů policie, soudů
- vedení rejstříku přestupků

---

³⁸ Srov. Duda, Milan, Správní řízení (2. doplněné vydání): Plzeň: Vydavatelství ZČU, 1996, str. 25-31

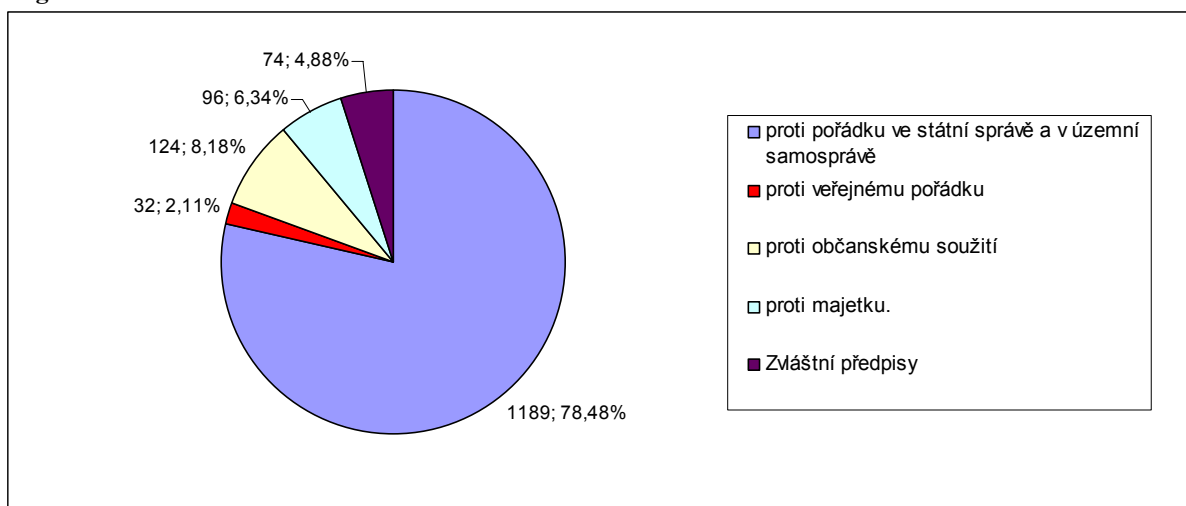
Tabulka 4: Počty projednávaných přestupků za roky 2007 a 2008

Přestupky -	2007	2008
proti pořádku ve státní správě a v územní samosprávě	1189	1222
proti veřejnému pořádku	32	38
proti občanskému soužití	124	175
proti majetku.	96	107
Zvláštní předpisy	74	128
Celkem	1515	1670

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor správní, vedoucí oddělení přestupků Mgr. Pavel Uhlíř

Z dané tabulky můžeme vyčíst počty jednotlivých přestupků za minulé dva roky. Drtivou většinu přestupků proti pořádku ve státní správě a územní samosprávě tvoří přestupky proti bezpečnosti a plynulosti silničního provozu (v roce 2007 94,62% a v roce 2008 96,4%). Též si můžeme všimnout, že všechny kategorie přestupků zaznamenaly kladný meziroční přírůstek. Vzhledem k tomu, že počty přestupků od roku 2003³⁹ pravidelně rostou, dá se předpokládat, že tomu tak bude i v roce 2009.

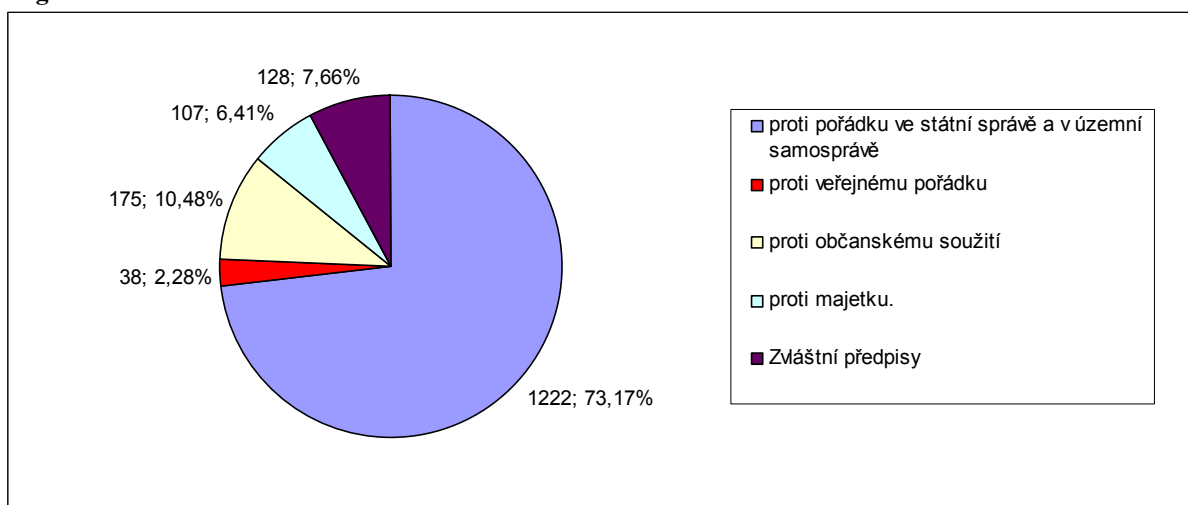
Obrázek 8: Podíl jednotlivých kategorií přestupků na všech přestupcích řešených správním odborem magistrátu města HK v roce 2007

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor správní, vedoucí oddělení přestupků Mgr. Pavel Uhlíř

³⁹ Rok 2003 je prvním rokem, kdy se tato statistika začala sledovat

Obrázek 9: Podíl jednotlivých kategorií přestupků na všech přestupcích řešených správním odborem magistrátu města HK v roce 2008

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor správní, vedoucí oddělení přestupků Mgr. Pavel Uhlíř

Co se týče celkového počtu svědků (jakožto i počtů svědků, kteří se k soudu skutečně dostavili či byli předvedeni), tak tyto statistiky správní odbor magistrátu v HK nevede. Od příslušných zaměstnanců správního odboru jsem však zjistil skutečnost, že počet svědků na jeden projednávaný přestupek činí 2 – 3. Při počtu všech přestupků uvedených ve výše uvedené tabulce se jedná zhruba o 3000 – 5000 svědků v každém sledovaném roce, což je relativně vysoké číslo. Proto je pro mne velikým překvapením, jaký počet svědků za tyto roky požádal o proplacení svědeckého a náhrad za cestovní náklady. Zatímco v roce 2007 nebyla vyplacena z pokladny magistrátu na tyto položky ani jedna částka, v roce 2008 se jednalo pouze o jednu svědkyni, které bylo vyplaceno celkem 156 Kč. Při celkových výdajích magistrátu 50 331 000 se jedná o kapku vody v oceánu. Jak je vidět, lidé stále berou dostavení se k soudu jako svou povinnost a žádné finanční částky si za to nenárokují. K soudu se dostavují v době svého osobního volna nebo si kvůli tomu vyberou dovolenou. Právě kvůli tak nízkému počtu osob, kterým bylo svědecké vyplaceno, bylo tyto údaje možné dohledat. Zákon o rozpočtových pravidlech⁴⁰ správnímu odboru sledování celkové částky vyplacené na svědeckém nenařizuje.

⁴⁰ Zákon č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

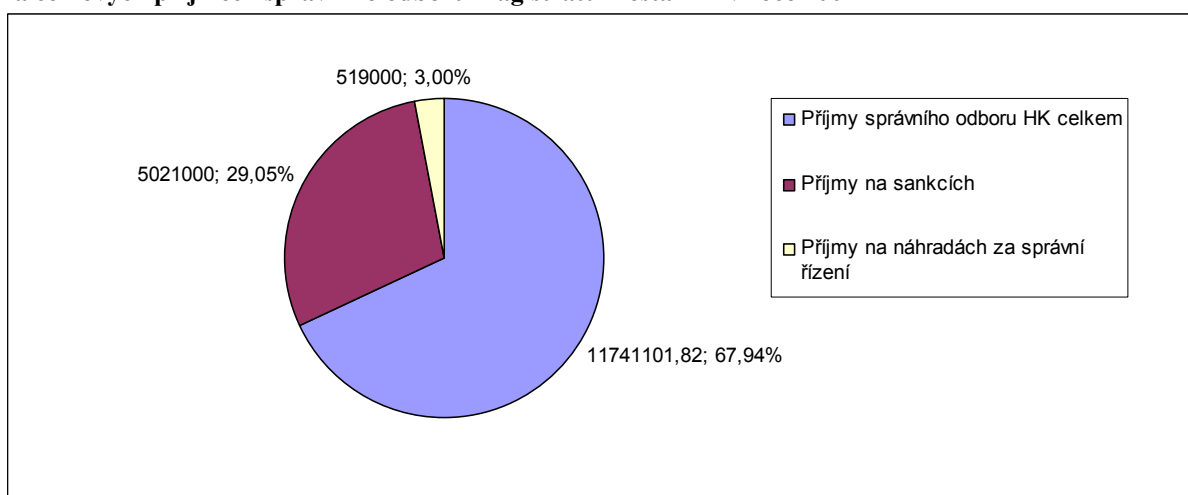
Tabulka 5: Příjmy magistrátu města HK spojené se správními řízeními

Druh příjmů	2007 (Kč)	2008 (Kč)
Příjmy z náhrad za náklady řízení	519000	258000
Příjmy ze sankcí	5021000	5217000
Celkové příjmy magistrátu	11741101,82	10713810,83

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor ekonomický, vedoucí oddělení rozpočtu a financování Ing. Zdeněk Hrubý

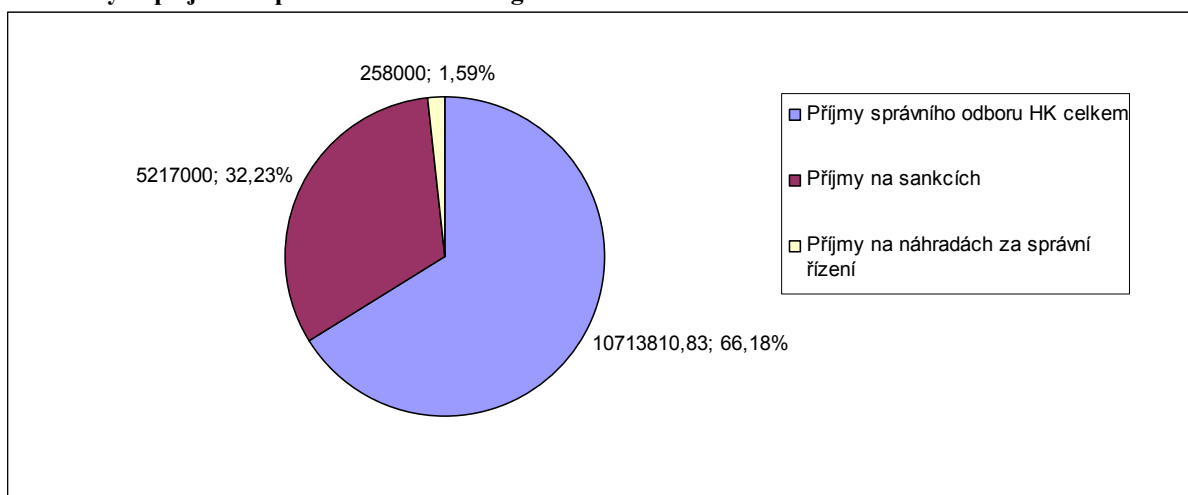
Další mnou sledovanou položkou je podíl příjmů souvisejících se správními řízeními prováděných správním odborem magistrátu na celkových příjmech správního odboru. Náhrady za náklady soudních řízení hradila strana, která spor prohrála. Kromě samotných nákladů soudních řízení magistrát získal i finanční prostředky, které byly přímo předmětem soudních řízení ve sporech, které vyhrál (v tabulce výše uvedené jako příjmy ze sankcí).

Obrázek 10: Podíl příjmů správního odboru ze sankcí a z náhrad za náklady správních řízení na celkových příjmech správního odboru magistrátu města HK v roce 2007

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor ekonomický, vedoucí oddělení rozpočtu a financování Ing. Zdeněk Hrubý

Obrázek 11: Podíl příjmů správního odboru ze sankcí a z náhrad za náklady správních řízení na celkových příjmech správního odboru magistrátu města HK v roce 2008

Zdroj: Materiály z magistrátu města Hradce Králové, odbor ekonomický, vedoucí oddělení rozpočtu a financování Ing. Zdeněk Hrubý

Kromě příjmů ze sankcí a z náhrad za náklady řízení získává správní odbor další finanční prostředky z poskytování služeb a výrobků, z příspěvků od obcí za přestupková řízení, ale především ze správních poplatků (poplatek ze psa, poplatek za komunální odpad atd.)

Došel jsem k závěru, že v kapitole svědek ve správním řízení v podmínkách Hradce Králové, která je věnována praktické části mé bakalářské práce, a zejména postavení svědka ve správních řízeních, magistrát města Hradce Králové potažmo jeho odbory, které vykonávají přenesenou působnost výkonu státní správy, dodržují stávající právní úpravu. Nenalezl jsem žádné vybočení z norem práva, pouze bych doporučil magistrátu města Hradec Králové, aby vedl přehlednější statistiku ve vztahu ke svědkovi a to i z důvodů hrazení nákladů svědečného.

Závěr:

Při zpracování této práce jsem se snažil vypracovat přehled jednotlivých druhů soudních řízení s ohledem na osobu svědka. Jeho přítomnost je v jakémkoli sporu nezastupitelná, proto nelze opomíjet jeho důležitost. Kvůli nezastupitelnosti by se na ochranu svědka měl klást velký důraz. Vždyť právě ochrana účastníků řízení je jedním ze znaků moderního právního státu.

Ve všeobecné části jsem se zaměřil na historický vývoj práva a soudního řízení, též jsem se snažil vyzdvihnout některé důležité body a okamžiky tohoto vývoje. V části procesní jsem omezil teorii charakterizující samotné typy soudního řízení. Naopak delší část jsem věnoval právům a povinnostem svědka, jeho ochraně a jiným věcem se svědky spojenými, protože je to problematika nejen rozsáhlá, ale i podle mého názoru zajímavá, a měla být nejdůležitější částí mé bakalářské práce. **Původní cíle mé práce považuji za splněné.**

Seznam použité literatury

1. Duda, Milan, Správní řízení (2. doplněné vydání): Plzeň: Vydavatelství ZČU, 1996. ISBN 55-062-97
2. Gahlin, Lucia, Egypt: Bohové, mýty a náboženství: Dobřejovice: Rebo Productions CZ, spol. s r. o., 2004. ISBN 80-7234-186-3
3. Hendrych, Dušan a kol., Správní právo – Obecná část (6. vydání): Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-442-2
4. Jelínek, Jiří a kol., Trestní právo hmotné – Obecná část: Praha: Linde a. s., 2004. ISBN 80-7201-501-X
5. Jemelka, Luboš, Pondělíčková, Klára, Bohadlo, David, Správní řád – komentář: Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-784-5
6. Kapras, Jan, Přehled právních dějin zemí české Koruny (díl první a druhý: Právní prameny a dějiny státního zřízení): Praha: Pražská akciová tiskárna, 1935.
7. Künzl, Ernst, Starověký Řím: Plzeň: Nakladatelství Fraus, 2005. ISBN 80-7238-482-1
8. Lisse, Luděk, Civilní proces: Praha: Vysoká škola finanční a správní o. p. s., 2008. ISBN 978-80-86754-94-9
9. Novotný, František a kol., Trestní právo hmotné (2. rozšířené vydání): Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7380-083-3
10. Osadník, Jiří, Základy trestního práva: Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. ISBN 978-80-7368-289-3
11. Schelle, Karel – Židlická, Michaela, Obecné dějiny státu a práva: Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993. ISBN 80-210-0606-4
12. Schelleová, Ilona, Český civilní proces: Praha: Linde Praha a. s. – Právnické a ekonomické nakladatelství a knihkupectví Bohumily Hořínkové a Jana Tuláčka, 1997. ISBN 80-7201-065-4
13. Skulová, Soňa – Průcha, Petr, Správní právo procesní: Praha: EUROLEX BOHEMIA s. r. o., 2005. ISBN 80-86861-53-8
14. Svoboda, Ivo – Vičař, Radim, Kapitoly ze správního práva: Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007. ISBN 978-80-87071-32-8
15. Tureček, Josef a kol., Světové dějiny státu a práva ve starověku: Praha: Orbis, 1963. ISBN 11-059-63

-
16. Vaněček, Václav, Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945: Praha: Orbis, 1975. ISBN 104-21-851
  17. Vojáček, Ladislav – Schelle, Karel, České právní dějiny do roku 1945: Ostrava: KEY Publishing s. r. o., 2007. ISBN 978-80-87071-20-5

Internetové zdroje

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mezopot%C3%A1mie>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Bdek>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sv%C4%9Bdectv%C3%AD>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Civiln%C3%AD_proces

http://cs.wikipedia.org/wiki/Trestn%C3%AD_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

http://www.hrdeckralove.org/cz/Magistrat/odbory/usek_tajemnika/tajemnik/odbor_spravni.html

<http://www.trestni-rizeni.com/dokumenty/ochrana-svedku>

Seznam použitých právních předpisů:

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Tádž Mahal	11
Obrázek 2: Pyramidy v Gíze	13
Obrázek 3: Visuté zahrady Semiramidiny.....	15
Obrázek 4: Skalní dóm a Zeď nářků	17
Obrázek 5: Akropolis	20
Obrázek 6: Vlčice kojící Romula a Rema	24
Obrázek 7: Korunovační klenoty království českého.....	31
Obrázek 8: Podíl jednotlivých kategorií přestupků na všech přestupcích řešených správním odborem magistrátu města HK v roce 2007	62
Obrázek 9: Podíl jednotlivých kategorií přestupků na všech přestupcích řešených správním odborem magistrátu města HK v roce 2008	63
Obrázek 10: Podíl příjmů správního odboru ze sankcí a z náhrad za náklady správních řízení na celkových příjmech správního odboru magistrátu města HK v roce 2007.....	64
Obrázek 11: Podíl příjmů správního odboru ze sankcí a z náhrad za náklady správních řízení na celkových příjmech správního odboru magistrátu města HK v roce 2008.....	65

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Zásady civilního procesu.....	47
Tabulka 2: Zásady trestního řízení	49
Tabulka 3: Zásady správního řízení	56
Tabulka 4: Počty projednávaných přestupků za roky 2007 a 2008.....	62
Tabulka 5: Příjmy magistrátu města HK spojené se správními řízeními	64

Seznam příloh:

Příloha A: Poskytnutí informací na základě zákona 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

MAGISTRÁT MĚSTA HRADEC KRÁLOVÉ

odbor správní

VYŘIZUJE: Mgr. Pavel Uhlíř
 TEL.: 495 707 460
 E-MAIL: pavel.uhlir@mmhk.cz

VOPÁLKA Jan, nar. 14.1.1983
 Pod Zámečkem 381/102
 Hradec Králové

DATUM: 1.4.2009

Poskytnutí informací na základě zák. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Na základě Vaší osobní žádosti ze dne 1.4.2009 o poskytnutí informací v souladu se zákonem 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím Vám v příloze předávám statistické informace Magistrátu města Hradec Králové k počtu projednávaných přestupků za období let 2003 – 2008.

Uvedená statistika je zdejší Magistrátem Hradec Králové evidována od roku 2003, kdy došlo k 31.12.2002 ke zrušení Okresních úřadů a převodu veškerých statistických agend přestupků na příslušné obecní úřady či magistráty.

V letech 2003 a 2004 nebyl prováděn podrobný statistický přehled jednotlivých přestupků a zároveň byly evidovány přestupky projednávané Magistrátem a přestupky řešené Městskou policií společně. Od roku 2005 je pak v souvislosti s poskytováním údajů pro Benchmarking prováděna podrobná statistická evidence spáchaných přestupků a zároveň od tohoto roku již nejsou do statistického přehledu zahrnovány přestupky, které řeší Městská policie.

Statistické údaje osobně převzal:

_____
 Vopálka Jan

zapsal a údaje předal:

Mgr. Pavel Uhlíř
 vedoucí oddělení přestupků, odbor správní

